

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

”Hyvällä polulla ollaan jo!”

Kulttuurikasvatushanke POLKU matkalla paremmaksi

Susanna Salmela

Kulttuurituotannon koulutusohjelma (240 op)

5/2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kulttuurituotannon koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Susanna Salmela	Sivumäärä 57 ja 8 liitesivua
Työn nimi ”Hyvällä polulla ollaan jo!” Kulttuurikasvatushanke POLKU matkalla paremmaksi	
Ohjaavat opettajat Minna Hautio, Iina-Maria Piilinen	
Työn tilaaja ja työelämäohjaaja Salon kaupungin sivistystoimen yksikkö, POLKU-hanke, Annika Tavasti	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö käsitteli POLKU-hanketta, joka on Salon kaupungin sivistystoimen alaisuudessa vuosina 2009–2012 toteutettava laaja-alaisen kulttuurikasvatuksen malli. Kehitystutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa hankkeeseen osallistuneiden peruskoulun 1.-6. luokkien opettajien, hankkeessa toimineiden projektinvetäjien sekä hankkeen koordinaattoreiden näkemyksiä POLKU-toiminnan tähänastisista vahvuuksista ja heikkouksista sekä kulttuurikasvatuksen määritelmästä osana perusopetusta.</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena oli löytää toimivan POLKU-mallin keskeiset tekijät. Tutkimukselle asetettiin kaksi päätehtävää. Kulttuurikasvatuksen käsitettä tutkittiin kirjallisuuden ja alan kehityshankkeiden välityksellä. Kulttuurikasvatuksen yleisestä määrittelystä kuljettiin kohti POLUN laaja-alaisen kulttuurikasvatuksen määritelmää ja kentän näkemyksiä kulttuurikasvatuksen tavoitteiden toteutumisesta. Toisena tavoitteena oli kartoittaa POLKU-hankkeen tähänastisen toteutuksen vahvuuksia ja heikkouksia kentältä tulleen palautteen perusteella.</p> <p>Tutkimus osoitti, että eri alojen ammattilaiset määrittelevät kulttuurikasvatuksen keskeiset tavoitteet erilaisin painotuksin. Vastauksissa korostuivat muun muassa ympäröivän kulttuurin siirtäminen sekä kulttuurikasvatuksen merkitys lapsen kasvun tukemisessa. Erilaisista painotuksista huolimatta kulttuurikasvatuksen kokonaisuus ymmärrettiin samankaltaisesti. Kaikki osapuolet kokivat kulttuurikasvatuksessa keskeiseksi osallistavan ilmapiirin, jossa oppiminen tapahtuu itse tehden ja kokeillen.</p> <p>POLKU-hankkeen kehitystyön kannalta keskeisiksi osa-alueiksi nousivat tiedotuksen parantaminen ja projektien väljempi aikataulutus. Eri toimijoiden työnkuvien selkeyttäminen on myös tärkeää tulevaisuudessa. POLKU-toiminnan vahvuudeksi nousi erityisesti moniammatillisen yhteistyön edut: ammattilaisuuden jakaminen ja laadukas opetuksen sisältö. Enemmistö hankkeeseen osallistuneista tahoista haluaa osallistua toimintaan myös tulevaisuudessa.</p>	
Asiasanat kulttuurikasvatus, perusopetus, moniammatillisuus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Cultural Management

ABSTRACT

Author Susanna Salmela	Number of Pages 57
Title Growth from culture. The developing study of the Cultural education model "Path".	
Supervisors Minna Hautio, Iina-Maria Piilinen	
Subscriber and Mentor The City of Salo, Project Path, project coordinator Annika Tavasti	
<p>Abstract</p> <p>"The Path" is a cultural education programme in the City of Salo. The programme is a new model for organizing cultural education services and it is implemented during 2009-2012. The target groups of the programme are the local day care centres and elementary schools.</p> <p>The goal of this thesis was to find the most important developing targets for "The Path". The target groups were the teachers of primary schools, the leaders of cultural education workshops and the project coordinators. The research had two goals. The first goal was to research how teachers, workshop leaders and project coordinators defined the term 'cultural education' and what kind of expectations they had about the programme. The second goal was to find out the strengths and weaknesses of the programme while comparing feedback from the field to the views of the coordinators.</p> <p>The study showed that professionals in each field defined 'cultural education' differently. However, all three target groups felt that cultural education can provide tools to support children's mental and social growth in many ways.</p> <p>In the future "The Path" should put the goals of the cultural education workshops into more specific terms. It should also improve information and clarify job descriptions. Shared professionalism and the high quality of teaching were seen as the biggest strengths of the programme. All of the partners were possibly or definitely interested in participating in "The Path" in the future.</p>	
Keywords Cultural education, primary school, multiprofessional	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KULTTUURIKASVATUS	9
2.1 Kulttuurikasvatus käsitteenä	9
2.2 Kulttuurikasvatus ja perusopetus	11
3 POLKU	14
3.1 Käytännön toteutus	15
3.2 Toiminnan organisointi	18
3.3 Uutta virtaa kaupunkiin	20
4 TUTKIMUSMENETELMÄT	22
4.1 Tutkimusmenetelmät ja toteutuksen eteneminen	23
4.2 Aineiston avaamisen menetelmät ja rajaus	25
5 TULOKSET	27
5.1 Kulttuurikasvatuksen määritelmät	29
5.2 POLKU-projektien vaikuttavuus	34
5.3 POLKU – heikkoudet	39
5.4 POLKU – vahvuudet	46
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	49
6.2 Kehitysehdotukset	50
6.2 Lopuksi	54
LÄHTEET	56
LIITTEET	58

1 JOHDANTO

POLKU on Salon kaupungin sivistystoimen alaisuudessa kehitetty laaja-alaisen kulttuurikasvatuksen malli, jossa yhdistyvät taide-, liikunta- ja ympäristökasvatus. Toiminnan tavoitteena on tukea lasten ja nuorten omaa kasvua ja matkaa kohti vastuullista aikuisuutta ja kestäväää elämäntapaa. Toimintamalli elää kokeiluvaihetta Opetushallituksen oppimisympäristöjen kehityshankkeena vuosina 2009–2012. Hankerahoituksen aikana POLKU-mallia kehitetään käytännön kokeiluin sekä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kentiltä saadun palautteen perusteella. POLKU-mallin taustalla on uudenlainen, sektorirajat ylittävä tapa toteuttaa kuntapalveluja.

Opinnäytetyöni kartoittaa POLKU-hankkeen tähänastista matkaa kokijoiden ja tekijöiden näkökulmasta. Toive POLKU-toiminnan nykytilaa kartoittavasta tutkimuksesta lähti hankkeen koordinaattoreilta. Hankkeen kokeiluvaihe on edennyt yli puolenvälin ja kokonaisuutta halutaan kehittää vuorovaikutuksessa osallistujien kanssa. Tutkin eri osapuolten käsityksiä kulttuurikasvatuksen määritelmästä ja mahdollisuuksista osana perusopetusta. Lisäksi kartoitan hankkeen konkreettisia vahvuuksia ja heikkouksia. Tutkimuksessani lähestyn POLKU kulttuurikasvatushanketta moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. Hankkeen kautta kulttuurikasvatuksen puitteissa kohtaavat niin luokanopettajat, luovien alojen ammattilaiset kuin hanketta koordinoivat tuottajat. Keräämäni aineiston perusteella tuon yhteen eri toimijoiden näkökulmat. Peilaan rinnakkain hankkeen koordinaattoreiden, hankkeeseen osallistuneiden projektinvetäjien sekä alakoulun opettajien ja rehtoreiden näkemyksiä osatekijöiden vahvuuksista ja heikkouksista. Näiden tulosten pohjalta nostan esiin POLKU-mallin kehityskohteet.

Opinnäytetyöni keskeisin tutkimuskysymys on: Mitkä ovat POLKU-toiminnan heikkoudet ja vahvuudet? Etsin vastausta tähän kysymykseen niin luokanopettajien, projektinvetäjien kuin hankkeen koordinaattoreiden vastauksista. Tulosten perusteella esitän ratkaisuehdotuksia ongelmakohtiin sekä keinoja tukea jo olemassa olevia vahvuuksia. POLKU-hankkeen keskeisenä toiminta-ajatuksena on moniammatillisuus eli opettajien ja luovien alojen ammattilaisten välinen yhteistyö.

Jotta yhteistyö voisi toimia yhä hedelmällisemmin, on yhteinen päämäärä ja toiminnan tarkoitus oltava kaikille osapuolille selkeä. Tästä näkemyksestä rakentuu toinen tutkimuskysymykseni: Miten eri alojen toimijat määrittelevät kulttuurikasvatuksen? Eri ammattialojen näkemysten ja tulkintojen avaamisen kautta toivon osapuolien löytävän yhteiset päämäärät sekä toiminnan oleellimmän ytimen.

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja sen tarkoitus on tarjota POLKU-koordinaattoreille suuntaviivoja hankkeen kehitystyöhön. Koordinaattoreiden ohella tutkimukseni kohderyhmiä ovat hankkeen lukuisat yhteistyötahot, erityisesti opettajat, rehtorit ja kulttuurikasvatuksellisia taide- ja kulttuuriprojekteja toteuttavat luovien alojen ammattilaiset. Kirjallisuuden sekä Opetushallituksen hankeraporttien rinnalla tutkimuksen keskeisimpänä informaatiolähteenä toimivat itse keräämäni aineistot; alakoulujen opettajille ja rehtoreille sekä POLKU-toimintaan osallistuneille projektinvetäjille suunnattu webropol-kysely sekä POLKU-koordinaattoreiden ryhmähaastattelu. Etsin näistä aineistoista eri osapuolten näkemyksissä esiin nousevia toistuvia teemoja, joiden pohjalta nostan esiin toimivan mallin perusedellytykset.

Kulttuurikasvatuksen merkitys ja toteutustavat osana perusopetusta on itselleni läheinen aihealue. Toimiessani kouluavustajana turkulaisessa alakoulussa vuonna 2005 oli Turun kulttuuripolku juuri pyörähtänyt käyntiin. Innostuin jo tuolloin uudesta kehityssuunnasta, joka toi kulttuurin yhä luontevammin osaksi jokaisen oppilaan arkipäivää. Kulttuurituottajaopintojeni aikana olen suuntautunut lastenkulttuuriin ja näen kulttuurikasvatuksen yhä tärkeämpänä osana sekä varhaiskasvatusta, että perusopetusta. Kulttuurin keinoin on mahdollista tukea yksilön omaa kasvua itsetuntoa vahvistaen ja osallisuuden kokemuksia kartuttaen. Tästä syystä laadukkaiden kulttuurikasvatuksellisten sisältöjen tuottaminen on avainasemassa opetuksen kehittämisessä. PISA-testeissä hyvin menestyvät fiksut lapset ja nuoret tarvitsevat laadukkaan opetuksen ohella myös parempaa kouluviihtyvyyttä sekä mahdollisuuden luovaan itseilmaisuun.

POLKU-hanketta lähestyn ulkopuolisen tarkkailijan roolissa, sillä olen tutustunut toimintaan lähemmin vasta opinnäytetyöni myötä. Ulkopuolisuus ja eräänlainen etäisyys mahdollistavat hankkeen tähänastisen toteutumisen objektiivisen tarkastelun. Keskeinen päämääräni onkin kuvata kolmen yhteistyössä toimivan tahon osittain erilaiset, osittain samanlaiset näkökulmat. Näkökulmien vertailussa esiin nousevat eri alojen ammattilaisten erilaiset lähestymistavat samaan asiaan. Tutkimus toimii ”kirjeenvaihtona” opettajilta hankkeen vetäjille ja tarjoaa näin konkreettista palautetta ja tietoa hankkeen kehitystyötä varten. Toivon tutkimukseni lisäävän toimijoiden välistä vuorovaikutusta ja avoimuutta. Työni tavoite on vahvistaa jo olemassa olevia yhteisiä kohtaamisia ja etsiä välineitä mahdollisten ristiriitojen ratkaisuun.

Koulujen kulttuurikasvatusta on Suomessa tutkittu pääasiassa erilaisissa päättötöissä, kuten Pro gradu-tutkielmissa ja opinnäytetöissä. Opetusministeriön ja Opetushallituksen hankkeissa on kartoitettu erilaisia toimintamalleja kulttuurikasvatuksen käytännön toteutuksesta ja kuntien lastenkulttuuripoliittisissa ohjelmissa myös kasvatukselliset näkökulmat saavat jalansijaa. Kulttuurikasvatus sivuaa ja hyödyntää luontevasti tutkimuksia taidekasvatuksesta, kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä sekä sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikan alaisuudessa tehtyjä tutkimuksia kulttuurin mahdollisuuksista tuottaa ja aikaansaada hyvää niin yksilön kuin yhteiskunnankin tasolla. Monet näistä tutkimuksista vastaavat tavalla tai toisella siihen, miksi kulttuuri on tärkeää, miksi kulttuuri tekee hyvää ja millaista hyvää kulttuuri saa aikaan. Nämä tutkimukset ja kannanotot ovat olleet avainasemassa kulttuurin soveltavien käyttömahdollisuuksien oivaltamisessa ja kulttuurikasvatuksellisten toimintamallien kehitystyössä. Tämän opinnäytetyön käytännönläheinen aiheenrajaus ei jätä tilaa antoisan, mutta laaja-alaisen tutkimuskentän tarkastelulle. Lähden tutkimuksessani siitä, että kysymykseen kulttuurikasvatuksen tarpeellisuudesta ja käyttökelpoisuudesta osana perusopetusta on vastattu jo moneen kertaan ja monissa tutkimuksissa. Objektiivisuuteni tutkijana ei perustu kulttuurikasvatuksen mahdollisuuksien tai sen merkityksen skeptiseen kyseenalaistamiseen. Kulttuurikasvatuksella voidaan perustellusti nähdä jo tietynlainen itseisarvo ja yleisesti tunnistetut ja hyväksytyt vahvuudet. Objektiivisesti suhtaudun siihen, miten näitä tavoitteita voitaisiin tuoda osaksi opetusta funktionaalisesti ja kaikkia osapuolia palvelevalla tavalla. Kartoitan opinnäytetyössäni

kentän näkemyksiä kulttuurikasvatuksen arvojen ja tavoitteiden paikkansa-pitävyydestä sekä määritelmän tulkinnoista. Tutkimuksen tuloksista nostan esiin POLKU kulttuurikasvatusohjelman tuotannolliset vahvuudet ja heikkoudet, jotta hankkeesta saadaan tulevaisuudessa entistä toimivampi ja palvelevampi osa Salon kaupungin perusopetusta.

2 KULTTUURIKASVATUS

Tässä osiossa avaan kulttuurikasvatuksen käsitettä kirjallisuuden sekä Opetushallituksen asiantuntijoiden näkemysten valossa. Käsittelen kulttuurikasvatusta osana perusopetusta ja tuon esiin termin joustavan ja ajassa elävän luonteen. Niin kulttuurikasvatustyössä kuin perusopetuksen opetussuunnitelmassakin, keskeisessä roolissa ovat toimintaa ohjaavat arvot. Tässä luvussa kuvaan kulttuurikasvatuksen ja perusopetuksen yhteisiä arvoja ja päämääriä. Opetushallituksen alaisuudessa on toteutettu useita hankkeita kulttuurikasvatuksen aseman ja sisältöjen kehittämiseksi. Hankkeet kuvaavat sitä yhteiskunnallista arvoilmapiiriin muutosta, joka on raivannut tilaa ja tehnyt näkyväksi kulttuurikasvatuksen monet mahdollisuudet peruskoulussa.

2.1 Kulttuurikasvatus käsitteenä

Lausu sana kulttuuri, ja työnnät lumipallon mäen harjanteelta alas
– kieriessään siihen tarttuu aina uusia merkityksiä.
(Everitt, Anthony 1999.)

Kuvaus kulttuurin käsitteen laaja-alaisuudesta sopii osuvasti myös kulttuurikasvatukseen, niin terminmäärittelyn kuin konkreettisen käytännöntyön osalta. Kulttuurin sekä siitä juontavien käsitteiden määrittely on usein laaja-alaista ja kunnianhimoista. Määritelmässä korostuvat ne kontekstit, joista käsin määrittelyä suoritetaan ja termien merkitykset eivät koskaan rajaudu täysin yksiselitteisiksi. Yksinkertaisia totuuksia ei ole.

Teoriaosuudessa lähden vahvasti siitä näkökulmasta, että kulttuurikasvatuksen käsite ja määritelmät ovat osa alati jatkuvaa prosessia, joka on vasta alussa ja jonka kehityskaari tulee avaamaan aina uusia ja uusia suuntaviivoja tavoille yhdistää kulttuuri ja kasvatus rakentavalla ja kaikkia osapuolia palvelevalla tavalla. Tarkasteltaessa kulttuurikasvatusta perusopetuksen kontekstissa on kehitystyössä pitkälti kysymys työkalusta, jolla voidaan joustavasti ja innovatiivisesti vastata alati muuttuvan yhteiskunnan esiin nostamiin haasteisiin.

Kulttuurikasvatuksen käsite syntyy kulttuurin ja kasvatuksen rajapinnoilla. Käsitteenkin tasolla kulttuurikasvatuksessa on pohjimmiltaan kysymys kohtaamisesta, erilaisten näkökulmien ja toimintatapojen yhteensovittamisesta toista täydentäen ja uutta luoden. Artikkelissa *Kulttuurikasvatuksen konteksteja ja määrittelyä* (Kalhama, Kitola & Walamies 2006) nostetaan esiin kulttuurikasvatusta ohjaavien arvojen ja tavoitteiden synnyttämät painotuserot kulttuurikasvatuksen määrittelyssä. Kulttuurin ja kasvun risteyksessä kulttuurikasvatus pureutuu niin elämäntapaan kuin elämänlaatuun liittyviin kysymyksiin.

Kulttuurikasvatuksessa keskeisenä tavoitteena painottuu ajatus kasvatuksesta yksilön auttamisena kasvamaan autonomiseksi, jolloin hän on avoin kokemuksille, luottaa itseensä, hyväksyy kritiikin ja osaa elää muiden kanssa. (mt., 27.)

Toinen kulttuurikasvatukseen hyvin sopiva kasvatuksen määrittely lähtee siitä, että kasvatus on kulttuurin siirtämistä. (--) Tällöin keskiössä on sosiologinen ajattelu siitä, että kasvatuksen ensisijaisena tehtävänä on siirtää yhteisön arvoja, tapoja ja normeja. (em., 27.)

Perinteisessä mielessä kulttuurikasvatus on ensisijaisesti nähty jälkimmäisen määritelmän mukaisena kulttuurin siirtämisenä, vallitsevaan kulttuuriin kasvattamisena. Tällöin kulttuurikasvatus lähenee tavoitteiltaan ja toimintatavoiltaan tapakasvatusta, jonka voidaan katsoa kuuluneen perusopetuksen keskeisiin toimintaperiaatteisiin jo ennen kulttuurikasvatuksen termin tunnistamista. Kulttuurikasvatuksen kehitystyö ja tavoitteiden asettelu on siirtynyt 2000-luvun vaihteesta alkaen voimakkaasti painottamaan kulttuurikasvatusta myös yksilön omaa kasvua ja identiteettityötä tukevana toimintamuotona. Kulttuurikasvatuksen osallistavat ja luovat toimintamuodot ovat tarjonneet uudenlaisen tavan tukea lasten ja nuorten kasvua yhteiskunnan alati uudistuvien haasteiden edessä. Kulttuurikasvatuksellisessa toiminnassa keskeisiä ovat ne seikat, joita ihminen tarvitsee kehittyäkseen itsetunnonaan tasapainoiseksi ja identiteetiltään eheäksi. (Kalhama ym. 2006.)

Kulttuurin avulla voidaan tukea yhteiskunnallisesti merkittäviä yksilön taitoja. Luovan, itseilmaisuuksiin kannustavan toiminnan kautta ihminen voi kokea osallisuutta ja kehittää

itsetuntemusta, joiden kautta on mahdollista saavuttaa kokonaisvaltainen ote elämänhallintaan ja näin ollen ehkäistä esimerkiksi syrjäytymiskehitystä. Moniarvoisuutta kantava kulttuurinen arvomaailma tukee erilaisten yksilöiden elämänlaatua ja kokonaisvaltaista hyvää oloa kulttuuritoiminnan avulla. Näin ollen kulttuuri määrittyy paitsi identiteettityön alustana, myös tietoisesti tuotettuina kulttuuripalveluina, jotka ovat osa yhteiskunnallista taide-, kulttuuri-, koulutus- ja sosiaalipolitiikkaa. Kulttuurin yhteiskunnallista merkitystä voidaan tarkastella ainakin kolmesta näkökulmasta: henkilökohtaisen ja yhteisöllisen kasvun sekä yhteiskunnallisen osallisuuden välineenä. (Kalhama ym. 2006, 26–36.)

Kohtaaminen ja vuorovaikutus ovat oleellinen osa kulttuurikasvatusta, dialogille ja oivaltamiselle on jätävä tilaa. Kulttuurikasvatuksellinen kasvatussuhde voi toteutua esimerkiksi tilanteessa, jossa osapuolet asettuvat kuuntelemaan ja oppimaan toisiltaan ja sitä kautta itse kasvamaan (Kalhama ym. 2006, 29–30). Sekä Kalhama, Kitola ja Walamies että Järnefelt korostavat, että etsimiselle ja löytämiselle on jätettävä sijaa. Järnefeltin mukaan valmista tulkintaa tulisi välttää ja näin tekemiseen sisältyy luonnollisena osana oppilaiden oma älyllinen pohdiskelu, jonka tuloksena syntyy uusia oivalluksia (Järnefelt 2010, 9). Kalhama, Kitola ja Walamies täydentävät tätä ajatusta toteamalla kulttuurikasvatustyön kietoutuvan läheisesti kasvatuksen erityiskysymyksiin kriittiseen ajatteluun kasvattamisesta. Refleктоiva ajattelu on olennainen kulttuurikasvatuksen lähtökohta niin kasvatuksellisessa kuin filosofis-eettisessä mielessä. (Kalhama ym. 2006, 13).

2.2 Kulttuurikasvatus ja perusopetus

Kulttuurikasvatuksen kehittäminen ja tekeminen näkyväksi osaksi kulttuurin ja kasvatuksen kenttää on ollut kehitysaskel, joka sai voimakkaan sysäyksen 2000-luvun vaihteessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuudessa sekä osittain yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa on toteutettu useita hankkeita, jotka ovat luoneet jalansijaa asenneilmapiirin muutokselle sekä kulttuurikasvatuksen kehittämiseksi osaksi perusopetusta. Lähtökohtaisesti kulttuurikasvatus on näissä ohjelmissa nähty monitahoisena kokonaisuutena, joka jättää tilaa erilaisille toteutustavoille.

Taide- ja kulttuurikasvatuksen kehityshanke KOKU:n (1998–2001) kokemusten pohjalta työstetty teos *Koulun pieni kulttuurikirja* (Grönholm 2002) tarjoaa erityisesti kouluille ohjeistusta eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön ja kulttuurikasvatuksen kehittämiseen. Suomen kuntaliiton opetus- ja kulttuuriyksikön päällikkö Anneli Kangasvieri toteaa teoksessa peruskoulun tärkeäksi tehtäväksi oppilaiden kasvattamisen ihmisyyteen ja eettisesti vastuunkykyisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Hän korostaa koulun kulttuurikasvatuksen olevan avainasemassa, kun halutaan taata yksilöille tasa-arvoiset valmiudet osallistua inhimilliseen toimintaan ja vaikuttaa oman elämänsä kulkuun (Kangasvieri 2002, 9). Inari Grönholm nostaa teoksessa esiin kulttuurikasvatuksen tärkeän ja laaja-alaisen tavoitteen: antaa yksilölle eväät hyvään elämään. Välineinä tähän Grönholm mainitsee yksilön itsetunnon ja oman ainutlaatuisuuden sekä yhteistyötaitojen tukemisen, mikä on mahdollista kulttuurikasvatuksen kontekstissa. Oman kulttuurin tuntemus ja kulttuurikasvatus antavat yksilölle mahdollisuuden työstää omaa identiteettiään ja suhdettaan ympäröivään maailmaan. (Grönholm 2002, 16.)

Opetushallituksen erityisasiantuntija Heljä Järnefelt kuvaa artikkelissa *Koulun kulttuurityötä ohjaavat yleiset periaatteet* toimivan ja laadukkaan kulttuurikasvatuksen edellytyksiä. Kulttuurikasvatuksen lähtökohtana voi toimia tehtävän tai ongelman ratkaiseminen, johon opettajan ja oppilaiden lisäksi osallistuu ulkopuolinen asiantuntija. Tämä jaetun asiantuntijuuden malli on tuttu esimerkiksi tiedeyhteisöistä ja yritysmaailmasta. Koulumaailmassa tämä tarjoaa mahdollisuuden erilaisten ja uusien työskentelytapojen omaksumiseen sekä ryhmätyötaitojen kartuttamiseen. Järnefeltin mukaan taide- ja kulttuurikasvatus rohkaisee kokeilemaan ja muuttamaan totuttuja tapoja. Käsityksiä ja asenteita kouluoppimista kohtaan voidaan muuttaa yksilöllisestä oppimiskulttuurista kohti yhteisöllistä oppimiskulttuuria yhteistoiminnan, vuorovaikutuksen ja uusien toimintatapojen avulla. (Järnefelt 2010, 6).

Kulttuurikasvatuksen määrittely ja toiminnalle asetetut tavoitteet osana perusopetusta muodostavat laajan kokonaisuuden. Toiminnan keskiössä ei ole perinteiseen numeroarvioon perustuva taito-oppiminen vaan ihmisenä kasvun tietoinen tukeminen. Kulttuurikasvatuksessa kasvatuksen kohde itse määrää lopulta kasvunsa suunnan. (Kalhama ym. 2006.) Kulttuurikasvatus mahdollistaa dialogin ja pohdinnan

ja tästä syystä se on sisällöltään joustava ja vallitsevan yhteiskunnan muutoksiin nopeasti reagoiva. Siinä missä koulutyön arkea säätelevät kohtalaisen tarkkaan rajatut oppiaineet, kulttuurikasvatus voi tarjota uudenlaisia tapoja esimerkiksi opetussuunnitelman aihekokonaisuuksien läpiviemiseen. Kulttuurikasvatuksen keinoin voidaan tukea monia perusopetuksen tavoitteita ja toimintaperiaatteita oppiainerajoja ylittäen. Kulttuurikasvatuksen keskeisenä tehtävänä on huolehtia siitä, että kysymysten tekemiselle järjestetään konkreettista aikaa ja tilaisuuksia (mt., 32.)

Taide- ja kulttuurikasvatuksessa kyse ei siis ole jostakin tärkeän opiskelun vähemmän tärkeästä kevennyksestä vaan taiteen ja tieteen välisestä toiminnasta, jota pidetään perustana laajan kulttuurisen näkemyksen kehittymiselle, sekä sellaisen osaamispääoman luomisesta, jota tulevaisuudessa tarvitaan. (Järnefelt 2010, 6).

3 POLKU

Vastuutakantava ihminen kokee itsensä tärkeäksi. Hänellä on tunne kuulumisesta maailmaan ja tieto kyvyistään vaikuttaa. Osallistuvalla ihmisellä on ympäristössään itsensä kokoinen paikka. (POLKU 2010, 7).

POLKU on Salossa kehitetty kulttuurikasvatuksen malli, jonka keskeisin tavoite on tukea lasten ja nuorten kasvua itsestään, toisistaan ja maailmasta vastuuta kantaviksi aikuisiksi. POLUN näkemyksen mukaan vastuuta kantavalla ihmisellä on vahva itsetunto, kyky toimia yhdessä, ymmärrys omista juurista, vahva suhde luontoon ja kulttuuriympäristöön sekä taito elää moniarvoisessa maailmassa. POLKU-toiminnan kautta yksilöt saavat tilaisuuden vahvistaa näitä taitoja itse tehden ja toimien. Toiminnan tavoitteena on tasa-arvoinen ja osallistava kulttuurikasvatus, johon jokaisella Salon varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen lapsella ja nuorella on oikeus osallistua. (POLKU 2010, 3.)

Tässä luvussa avaan POLKU-hanketta toiminnan kolmen tason kautta. Aloitan hankkeen kuvauksen käytännön kenttätöystä. POLKU-toiminnan arvot ja tavoitteet konkretisoituvat varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kentillä työpajoissa, joita tässä kuvauksessa käsittelem yleisillä termeillä projekti. Projekteja ohjaavat *projektinvetäjät*, jotka edustavat luovien alojen ammattilaisia. Projektin toteutuksesta voi vastata myös yhdistys tai muu yhteistyötaho.

Toiminnan kokonaiskuvassa käsittelem hankkeen *koordinaattoreiden* työtehtäviä POLKU-kokonaisuuden toteuttamisessa. Tässä osiossa kuvaan POLKU-hankkeen rakentumisen kannalta keskeisiä tuotannollisia tehtäviä sekä toiminnan hallinnollista tasoa.

Toiminnan päämäärän ja keskeisten tavoitteiden ohella hankkeella on myös välillisiä tavoitteita, joita kuvaan kertoessani POLKU-hankkeesta osana Salon kaupungin sivistystoimen yksikön palvelutarjontaa. Tämän näkökulman kautta avaan niitä kulttuurikasvatuksen mahdollisuuksia ja etuja, joita toiminta tarjoaa varsinaisen kohderyhmän ulkopuolisille yhteistyötahoille.

3.1 Käytännön toteutus

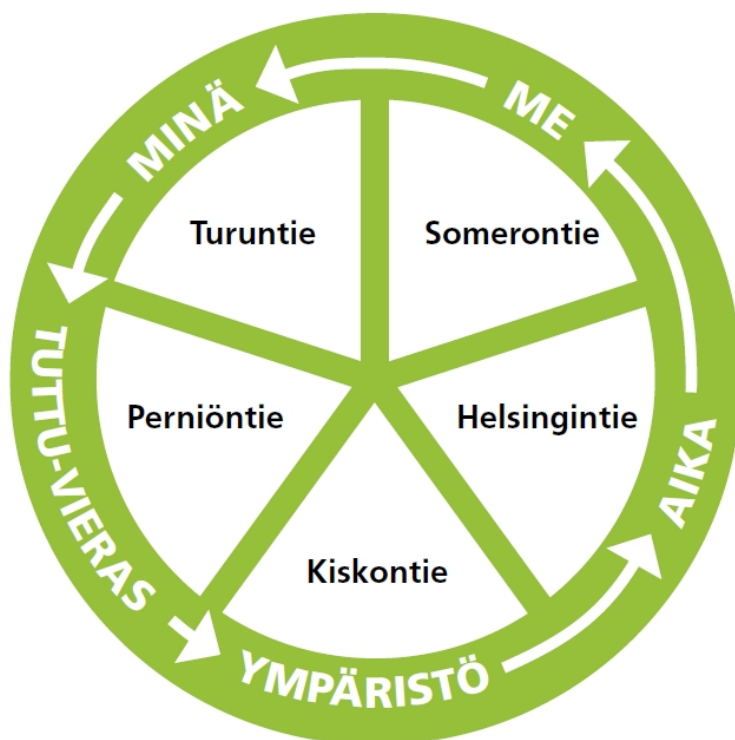
POLKU-kokonaisuus muodostuu viidestä teemasta, joita ovat *Minä*, *Me*, *Aika*, *Ympäristö* ja *Tuttu-vieras*. Jokaisella teemalla on omat tavoitteensa (Taulukko 1), joihin keskitytään erilaisissa projekteissa. Työskentelyn keskeisiä lähtökohtia ovat osallistava ilmapiiri, lapsilähtöisyys sekä tasa-arvoisuus.

Taulukko 1. (POLKU 2010, 3)

Teema	Taito
Minä	Itsetunnon vahvistaminen
Me	Yhdessä toimiminen
Aika	Ymmärrys juurista
Ympäristö	Vahva suhde luontoon ja kulttuuriympäristöön
Tuttu-vieras	Taito elää moniarvoisessa maailmassa

Yhdessä viiden teeman tavoitteista muodostuu laaja-alainen yksilön kasvua tukeva kokonaisuus. Kulttuurikasvatuksen keinoin tuetaan lapsen itsetuntoa onnistumisen elämyksin ja osallisuuden kokemuksiin. Yhteistyötaitoja ja kykyä toimia ryhmässä vahvistetaan yhteisissä projekteissa, joissa eri-ikäiset lapset ja nuoret sekä koulun ulkopuoliset ammattilaiset kohtaavat yhteisen tekemisen äärellä. Yksilön identiteetti muodostuu vuorovaikutuksesta ympäröivän maailman kanssa. Identiteettityötä tuetaan osaltaan lisäämällä lapsen ymmärrystä omista juurista sekä vahvistamalla lapsen suhdetta luontoon ja kulttuuriympäristöön. (POLKU 2010, 3.)

Salon kaupunki on jaettu viiteen aluetoimikuntaan eli sektoriin joita ovat Turuntien, Perniöntien, Somerontien, Kiskontien ja Helsingintien sektorit (Hyvärinen 2009, 11). Yhdellä sektorilla on 1500–1700 lasta ja nuorta. Kunkin sektorin alueella toteutetaan vuosittain yhtä POLKU-teemoista (Kuvio 1). Koulujen rehtorit ja päiväkotien johto saavat keväisin tiedotteen uuden POLKU-teeman aloituksesta. Näiden tiedotteiden pohjalta yksiköt voivat ilmoittautua mukaan toimintaan. Osallistujilta POLKU toivoo sitoutumista projektityöskentelyyn ja palautteenantoon sekä tiedon välittämistä oman yksikön sisällä. (Suosalo 2011; Välttilä 2011)

Kuvio 1. (POLKU 2010, 4)

Kulttuurikasvatus toimii POLKU-mallissa eräänlaisena yläkäsitteenä, jonka alla toiminta konkretisoituu eri teemojen alla samanlaisen arvopohjan omaavien erilaisten menetelmien välityksellä. Polun eri teemoissa on esimerkiksi ympäristö-, draama- sekä taidekasvatuksen toimintamuotoja. Yläkäsitteenä kulttuurikasvatus tarjoaa viitekehyksen, jonka sisällä on mahdollista joustaa muuttuvan yhteiskunnan ja sen myötä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen muuttuvia tarpeita vastaaviksi sisällöiksi. Esimerkkinä tällaisesta sisältöjen kehittämisestä kentän tarpeita palvelemaan suuntaan on mediakasvatuksen tuominen osaksi toimintaa. (Tavasti 2011)

Toiminnan kenttätöystä vastaavat projektinvetäjät, jotka jalkauttavat toiminnan päiväkoteihin ja kouluihin. Hankkeen koordinaattorit valitsevat teemoihin sopivat projektit pääsääntöisesti lukuvuodeksi kerrallaan olemassa olevan tarjonnan pohjalta. Keskeistä on pyrkimys projektityöskentelyyn ja osallistavaan pedagogiikkaan. Projektityöskentely opettaa lapsia kulkemaan kohti päämäärää, etsien, kokeillen ja löytäen (POLKU 2010, 7). Osallistavan pedagogiikan perusajatuksena on, että oppijat nähdään toimijoina. Heihin suhtaudutaan vakavasti ja he pääsevät itse

aktiivisesti vaikuttamaan vuorovaikutuksen kulkuun (Oppimisen sillat 2010, 92–93). Lisäksi saman aluetoimikunnan eli sektorin alueella POLKU-projekteihin osallistuvat lapset ovat paitsi yksilöinä aktiivisia toimijoita, myös teemaoppimisen kautta osana suurempaa kokonaisuutta. Tämä "Pieni ele vaikuttaa" -toimintamalli antaa lapselle mahdollisuuden hahmottaa omaa merkitystään osana ympäröivää yhteiskuntaa. (Opetushallitus 2011)

Ensimmäisen kerran POLKU-projekteja toteutettiin lukuvuonna 2009–2010. Aurinkoinen tulevaisuus ry:n vetämässä *Ympäristö*-teemassa rakennettiin leikkipihoja Turuntien alueella. Leikkipihat olivat osa Turku Euroopan kulttuuripääkaupunki 2011 ohjelman Leikkivallankumous-hanketta. Perniöntien alueella *Aika*-teemassa yhteistyössä Salon tuotanto- ja kulttuurihistoriallisen museon SAMU:n kanssa toteutetun kokonaisuuden aiheena oli Kekri. Aihe yhdisti sukupolvien kohtaamisen, nukketeatterin ja loi yhteyksiä museoiden, vanhainkotien, koulujen ja päiväkotien välille. Osasta Aika-teeman sisältöä vastasi Salon teatteri ja Kansalaisopiston teatteritaiteen perusopetus. *Me*-teemassa kokeiltiin monikulttuurisia leikkipajoja Kiskontien alueella. Projektinvetäjinä toimivat Turun AMK:n monikulttuurisen hoitajalinjan opiskelijat. Helsingintien sektorilla *Minä*-teemassa painottui taidekasvatus ja varhaiskasvatuksen puolella ohjelma koostui Tadaa ry:n tanssiesityksestä ja siihen liittyvistä työpajoista. *Tuttu-vieras* teemassa Somerontiellä projektinvetäjänä toimi kiertävä sanataiteilija. (OPH-selvityslomake 2010)

Alusta alkaen POLKU-mallia on työstetty yhteistyönä ja verkostoja rakentaen. Pienin resurssein toteutettava, laajasti tavoitettava malli vaatii olemassa olevien resurssien ja asiantuntijuuden innovatiivista hyödyntämistä. Projekteissa keskeisiä ovat jaetun asiantuntijuuden ja moniammatillisen yhteistyön periaatteet. Jaetulla asiantuntijuudella tarkoitetaan prosessia, jossa ammattitaidoltaan ja kokemuksiltaan erilaiset ihmiset yhdistävät asiantuntijuutensa yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Moniammatillinen yhteistyö voidaan katsoa lähestulkoon jaetun asiantuntijuuden synonyymiksi, sillä erotuksella, että moniammatillisesta yhteistyöstä voidaan puhua myös organisaatioiden välisessä yhteistoiminnassa. (Oppimisen sillat 2010, 92.) Valmiiden projektien ohella jaetun asiantuntijuuden mallin toivotaan synnyttävän uusia ideoita ja työkaluja opetustyöhön ja projektien jatkamiseen ja kehittelyyn tulevaisuudessa. Tavoitteena on aikaansaada oivalluksia, joiden avulla

kulttuurikasvatus kulkee mukana päiväkotien ja koulujen arkipäivässä myös projektinvetäjien vierailujen ulkopuolella. POLKU-toiminnan toivotaan tarjoavan uusia työkaluja kasvatustyöhön ja synnyttävän positiivisia kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä. (POLKU 2010, 7)

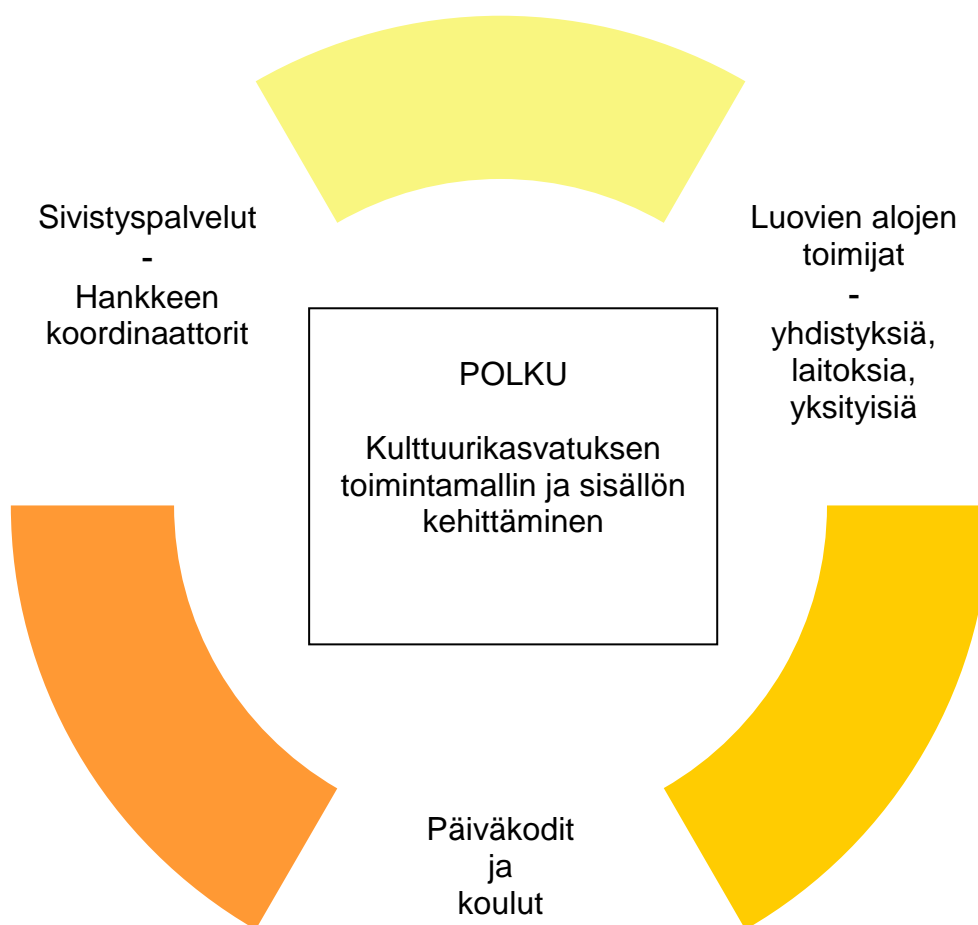
3.2 Toiminnan organisointi

POLKU-mallin tavoitteena on uudenlainen, sektorirajat ylittävä tapa toteuttaa kuntapalveluja. Toiminnan kehittämisessä keskeisessä asemassa ovat kentällä toteutetut käytännön projektit, joista saadun palautteen pohjalta mallia kehitetään päiväkoteja ja kouluja palvelevaksi kokonaisuudeksi. POLUN toteuttamisesta vastaa Salon kaupungin sivistystoimen yksikkö. Hankkeen kehitystyötä on tehty osastorajoja läpäisten ja voimavaroja yhdistäen. Yhteistyössä muun muassa päiväkotien ja perusopetuksen henkilökunnan, sivistystoimialan osastonjohtajien sekä luovien alojen ammattilaisten kanssa, on pyritty luomaan toimivia sisältöjä. POLKU-mallin keskeinen ajatus on tuoda alueelliset toimijat yhteen ja luoda verkosto koulujen kulttuurikasvatuksen tueksi (kuvio 2). (POLKU 2010, 4, 11).

POLKU on liitetty Salon kaupungin tulokortteihin. Sivistystoimen tulokortissa tavoitteena on kulttuuripalveluiden saavutettavuuden tukeminen jatkumona lapsuudesta aikuisuuteen. POLKU-mallin toteuttaminen jokaisessa toimintayksikössä tukee tätä tavoitetta. Lisäksi tulokortti ohjaa toteuttamaan prosesseja eri-ikäisille kuntalaisille yli toimialarajojen (POLKU 2010, 11). Näiden päämäärien ohella POLKU-toiminnan määränpäättävät tukevat Salon kaupungin talousarvioon vuodelle 2010 kirjattua tavoitetta, jossa painotetaan itsestä ja toisista vastuun ottamista sekä inhimillisyyden ja yhteisöllisyyden edistämistä (Suosalo 2010, 2). Vaikka POLKU löytyy sivistystoimialan tulokorteista tavoitteena ja toimenpiteinä, ei sitä ole toistaiseksi sidottu talousarvioon. Toimintamallin kehitystyön keskeinen tavoite on aikaansaada kuntaan läpäisevä laaja-alainen kulttuurikasvatuksen opetussuunnitelma ja vakiinnuttaa toiminta osaksi sivistystoimialaa (OPH-selvityslomake 2010).

Hankkeen käynnistymisen mahdollistivat laajan kuntaliitoksen mukanaan tuoma avoin maaperä uusien toimintamallien luomiselle sekä Opetushallituksen oppimisympäristöjen kehityshanke, jossa POLKU on mukana vuosina 2009–2012. (Suosalo 2011; Välttilä 2011). POLKU-teemojen sisällöissä on huomioitu niin opetussuunnitelman perusteiden kuin aihekokonaisuuksien tavoitteita ja toiminta pyrkii omalla panoksellaan tuomaan lähikulttuuripalvelut oppimisen tueksi osana oppimisympäristöjen kehittämistä. Yhteisiä tavoitteita perusopetuksen kanssa ovat muun muassa ihmisenä kasvun tukeminen, oppimaan oppimisen vahvistaminen sekä yhteistyötaitojen kehittäminen. Näiden lisäksi POLKU-teemat vastaavat opetussuunnitelman aihekokonaisuuksien tavoitteisiin. Näitä ovat esimerkiksi lapsen ja nuoren kulttuuri-identiteetin, osallisuuden ja ekologisen ympäristötietoisuuden tukeminen sekä pyrkimys kestävään hyvinvointiin yksilön, yhteiskunnan ja luonnon näkökulmasta. (Launonen 2004, 15.)

POLKU-mallin kokonaisuuden suunnittelusta ovat vastanneet koordinaattorit TaM Annika Tavasti sekä kulttuurituottajat Anu Suosalo ja Elina Välttilä. He ovat työskennelleet osin Salon kansalaisopiston ja osin Salon kulttuuriasiain yksikön palveluksessa POLKU-hankkeessa. Työryhmän tehtäviin on hankevaiheessa kuulunut muun muassa yhteistyöverkoston muodostaminen niin kaupungin eri yksiköiden, kulttuurialan toimijoiden kuin perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen välille. Tämän lisäksi hanke sisältää käytännön tuotannollisia töitä, joita ovat muun muassa rahoituksen hankkiminen, budjetointi, sopimusten laatiminen, tiedotustyö kaikille yhteistyötahoille sekä raportointi.

Kuvio 2. POLKU-toiminnan kehitysprosessi

3.3 Uutta virtaa kaupunkiin

Monissa kunnissa kulttuurikasvatuksen kokonaisuudet sisältävät vierailuja erilaisiin kulttuurilaitoksiin ja esityksiin ja näin ollen niissä painottuu lapsen asema kulttuurin kokijana. Salossa olemassa olevien kulttuurilaitosten vähäisen määrän ja pitkien välimatkojen vuoksi oli toiminta suunniteltava toisin. POLKU-malli on muodostunut maaseutumaiselle kaupungille ominaisissa olosuhteissa, joissa haja-asutusalueilla on paljon kouluja ja päiväkoteja, mutta välimatkat ovat pitkiä. POLKU-projektit saapuvat lasten luokse ja helpottavat näin toimintaan osallistumisen tasa-arvoisia mahdollisuuksia. Kehitystyöstä syntyneet kokemukset halutaan jakaa myös muiden

maaseutumaisten kuntien käyttöön, uudenlaisena mallina toteuttaa kulttuurikasvatusta. (POLKU 2010, 4)

POLKU tukee luovien alojen työllisyyttä, sillä kulttuurikasvatuksen palveluja hankitaan taiteen, ympäristökasvatuksen ja liikunnan ammattilaisilta. Lisäksi POLKU hyödyntää myös yhdistysten ja vapaaehtoisten toimintaa. Alueellista kulttuurityötä tukemalla POLKU vahvistaa toimijoiden työskentelyedellytyksiä ja sitä kautta syntyy kulttuuritarjontaa kaikille kuntalaisille (POLKU 2010, 4). POLKU on lisännyt kaupungin kulttuuritoimijoiden lastenkulttuuriprojekteja ja verkottanut tekijöitä (mt., 12). Tämä vahvistaa myös Uuden Salon strategiaa, jossa visioksi vuodelle 2015 on linjattu Uusi Salo: viherkaupunki, jossa luova teknologia, rikas kulttuuri ja vireä maaseutu kohtaavat (Salo 2009, 6).

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Toive opettajien palautetta kartoittavasta tutkimuksesta lähti alkujaan POLKU-koordinaattoreilta. Opettajien näkemyksiä ja kokemuksia POLKU-toiminnan toteutumisesta kaivattiin, jotta kokonaisuutta voidaan jatkossa kehittää entistä paremmin kentän tarpeita palvelevaksi. Tutustuessani hankkeen taustatietoihin sekä Opetushallituksen alaisuudessa toteutettuihin kulttuurikasvatushankkeisiin, korostui aiempien hankkeiden raportoinneissa yhteistyön ja ennakkoluulottoman kohtaamisen merkitys kulttuurikasvatuksen onnistumiselle. Näistä huomioista muodostui lopulta tämän opinnäytetyön perusta. Kaiken yhteistyön hedelmällisenä lähtökohtana voidaan pitää keskinäistä ymmärrystä eri osapuolien välillä.

Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että tutkimussuunnitelma saattaa elää joustavasti olosuhteiden mukaan (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2008, 160). Tämä kuvaus istuu hyvin opinnäytetyöhöni, joka laajeni opettajien palautetta kartoittavasta tutkimuksesta moniammatillisen yhteistyön eri osapuolten näkemyksiä avaavaksi kehitystutkimukseksi. Tutkimukseni aineiston kautta avaan ja nostan esiin erilaisia tulkintoja yhteistyön keskeisestä lähtökohdasta; kulttuurikasvatuksen käsitteellistämisestä, jonka jälkeen perehdyn eri osapuolten näkemyksiin POLKU-hankkeen toimivuudesta. Laadullinen lähestymistapa tuntui luonnolliselta, kun päämääränä oli löytää ja nostaa esiin ihmisten kokemuksia, näkemyksiä ja tunteita hankkeessa mukana toimimisesta. Kehitystutkimuksen keskeisimpänä aineistona toimivat kevättalven 2011 aikana kerätyt aineistot. Aineistot on kerätty yhteistyössä Taina Yleniuksen kanssa, joka laati Pro gradu-tutkielmaansa Turun Yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opettajankoulutuslaitokselle.

Kentän edustajiksi valikoituivat alakoulujen opettajat ja rehtorit sekä hankkeessa mukana toimineet projektinvetäjät. POLKU on suunnattu aina varhaiskasvatuksesta perusopetuksen viimeiselle luokalle, mutta tässä tutkimuksessa kohteeksi valikoitiin alakoulujen opettajat ja rehtorit. POLKU-koordinaattorit kokivat, että varhaiskasvatuksen puolelta palautetta projektien heikkouksista ja vahvuuksista oli jo olemassa, kun taas perusopetuksen kokemuksista kaivattiin tarkempaa tietoa. POLKU-mallin viiteen teemaan jakautunut kokonaisuus sisältää lukuvuosittain useita

erilaisia projekteja, ja näin ollen hanke työllistää useita projektinvetäjiä ja työpajojen ohjaajia. Projektinvetäjät ovat vaihtuvia luovien alojen ammattilaisia, jotka ovat mukana lähtökohtaisesti lukukauden kerrallaan. Projektien sisältöjen ja kokonaisuuksien elämisen vuoksi opettajien näkemys pysyvänä kohderyhmänä ja yhteistyötahona painottuu tutkimuksessa projektinvetäjien palautetta keskeisempänä. Projektinvetäjien käytännön kokemusten sekä luovien toimintatapojen ammatillisen ymmärryksen kautta karttunut näkemys toiminnan vahvuuksista ja heikkouksista on kuitenkin kehitystyön kannalta keskeinen osa toimivaa kokonaisuutta. Projektinvetäjien kyselylomakkeen painopiste suunnattiin yhteistyön, jaetun kokemuksen kartoittamiseen, ei niinkään taiteellisen tai luovan prosessin sisällön laadulliseen arvioimiseen. Molempien kohderyhmien kohdalla tavoite oli jättää tilaa myös avoimelle palautteelle ja vapaalle oman äänen esiintuomiselle.

POLKU-koordinaattoreilta haluttiin ryhmähaastattelun avulla saada syvällisempää tietoa hankkeen tavoitteista, toimintatavoista sekä valintojen perusteluista. POLKU-hankkeen olemassa olevat dokumentit eivät tarjonneet valmiita vastauksia kaikkiin kentältä esiin nousseisiin näkemyksiin, joten haastattelu mahdollisti hiljaisen tiedon dokumentoinnin.

4.1 Tutkimusmenetelmät ja toteutuksen eteneminen

Aineistonkeruumenetelminä käytin webropol-kyselylomaketta sekä ryhmähaastattelua, jotka koostin yhdessä Taina Yleniuksen kanssa. Kyselylomakkeella kerättiin hankkeeseen osallistuneiden Salon kaupungin perusopetuksen vuosiluokkien 1.-6. opettajien ja rehtoreiden ajatuksia, kokemuksia ja kehitysehdotuksia POLKU kulttuurikasvatushankkeesta. Saman kyselylomakkeen runkoa mukaillen kartoitettiin myös POLKU-hankkeeseen osallistuneiden projektinvetäjien mielipiteitä hankkeen käytännön toteutumisesta kouluympäristössä. Kyselylomake katsottiin parhaaksi tiedonkeruumenetelmäksi, koska tavoitteena oli kartoittaa kentän näkemyksiä laajasti. Yksilöiden kokemusten pohjalta haluttiin saada työkaluja myös yleisen ilmapiiirin kartoittamiseen. Koska saman hankkeen eri teemoissa on toteutettu hyvin erilaisia projekteja, oli tärkeää saada palautetta kaikilta mukana olevilta

sektoreilta. Näin voidaan muodostaa sekä teemakohtaisia että laaja-alaisemmin hanketta yleisesti koskevia tulkintoja.

Aineistonkeruuprosessin suoritimme yhteistyössä Taina Yleniuksen kanssa. Kyselylomakkeiden kysymyksenasettelun suunnittelimme molempien erillisiä tutkimusintressejä vastaavaksi. Yhteisellä lomakkeella haettiin vastauksia tutkimuksiamme yhdistävään kulttuurikasvatuksen intressiin, Yleniuksen pedagogiseen intressiin sekä omaan tuotannollisia osa-alueita painottavaan tutkimuskysymykseeni. Omissa tutkimuksissamme olemme siis käyttäneet osittain samaa aineistoa, eri näkökulmista asiaa lähestyen. Rajaustemme puitteissa osa kyselylomakkeen kysymyksistä on analysoitu vain tässä tutkimuksessa, osa ainoastaan Yleniuksen tutkimuksessa. Yhteistyön taustalla vaikuttivat keskeisesti käytännönseikat. Halusimme välttää turhat päällekkäisyydet tutkimusluvan anomisessa sekä kohderyhmien lähestymisessä. Luokanopettajien arjessa on niukasti tilaa erilaisiin kyselyihin vastaamiselle, joten yhteistä lomaketta käyttäen oli mahdollista maksimoida saatujen vastausten määrä. Lisäksi yhteisellä lomakkeella pystyimme välttämään päällekkäiset kysymyksenasettelut. Tutkimusluvan meille myönsi Salon kaupungin Opetustoimenjohtaja Tommi Tuominen 24.1.2011.

Palautelomakkeet lähetettiin jokaiselle kohderyhmään kuuluvalle opettajalle, rehtorille ja projektinvetäjälle henkilökohtaiseen sähköpostiosoitteeseen. Koordinaattoreilta saadun POLKU–vastuuopettajien yhteystietolistan pohjalta pyydettiin jokaisen yksikön vastuuopettajaa ilmoittamaan myös muiden opettajien sähköpostiositteet. Tämän ainoastaan tutkimuskäyttöä varten laaditun listan pohjalta kyselylomakkeet lähetettiin suoraan opettajille. Projektinvetäjien yhteystiedot saatiin suoraan POLKU-koordinaattoreilta. Palautekysely lähetettiin helmikuun alussa kaiken kaikkiaan 146 opettajalle ja 17 projektinvetäjälle.

Kyselylomake sisälsi avoimia, monivalinta- sekä asteikkokysymyksiä. Kysely koostui 33 kysymyksestä ja oli näin ollen kohtalaisen laaja. Avoimet kysymykset olivat erityisen tärkeitä, sillä emme halunneet lähteä rajaamaan lomakkeen vastausvaihtoehtoja liian kaavamaisesti. Jotta kentältä saatu palaute olisi mahdollisimman omaäänistä ja suoraa, suosittiin avoimia kysymyksiä monissa kohdissa. Valmiita vastausvaihtoehtoja käytimme pääasiassa sellaisissa

kysymyksissä joihin oli mahdollista valita yksiselitteiset vastausvaihtoehdot. Asteikkokysymyksillä taas haluttiin kartoittaa selkeästi tulkittavia yleiskuvia väittämistä, jotka oli laadittu POLKU-mallin viiden teeman tavoitteita mukaillen.

Kyselylomakkeista esiin nousseiden teemojen sekä POLKU-hanketta käsittelevien dokumenttien pohjalta laadimme Yleniuksen kanssa hankkeen koordinaattoreille haastattelun. Kolmen koordinaattorin ryhmähaastattelu toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Haastattelutilanteessa halusimme jättää tilaa joustolle ja mahdollisille uusille oivalluksille, joten tiukasti strukturoitua rakennetta haluttiin välttää. Hankekoordinaattoreita haluttiin haastatella ryhmänä, jotta hankkeessa eri vastuualueita hoitavien osapuolien yhteinen näkemys saataisiin esiin ja haastateltavilla oli tilaisuus täydentää toistensa näkemyksiä. Haastattelu oli myös erittäin tärkeä informaation keräämisen muoto olemassa olevien POLKU-dokumenttien tietoja syvennettäessä.

4.2 Aineiston avaamisen menetelmät ja rajausta

Tutkimuksen laajasta aineistosta olen poiminut omaan tutkimuskysymykseeni keskittyen ja tuotannollista näkökulmaa painottaen tiettyjä kysymyksiä. Liitteenä löytyvän kyselylomakkeen kaikkia tuloksia ei siis käsitellä tässä tutkimuksessa. Nämä tutkimusongelmien kannalta keskeiset kysymysvalinnat avaavat yksityiskohtaisemmin tulosten yhteydessä. Pääsääntöisesti tarkastelen aineistoa POLKU-hanketta kokonaisuutena hahmottavana palautteena, mutta paikoitellen avaavat myös vastausten jakautumista eri teemojen välillä.

Aineistot on teemoiteltu ja avaavat tulokset tutkimuskysymyksistäni kävin pääluvussa Tulokset. Lähestymistapa tulosten avaukseen on monimenetelmäinen. Opettajien ja projektinvetäjien vastaukset on avattu sekä tekstissä, että joiltakin osin kuvaajina. Kuvaajien avulla haluan helpottaa vastausten vertailua sekä aineiston seuraamista. Avointen kysymysten vastauksista on etsitty toistuvuuksia laskemalla, jotta keskeisin sisältö välittyy. Vertailen saatuja tuloksia suhteessa POLKU-toiminnan tavoitteisiin. Erilaisten tekniikoiden yhdistämisellä halutaan konkretisoida tuloksia helposti lähestyttävämmiksi ja myöhemmin tulosten tarkastelussa näiden rinnakkaisten

menetelmien avulla voidaan nostaa esiin myös aineistossa esiin nousseita yhtäläisyyksiä, keskeisiä pääpiirteitä.

Teoksessa *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö* (Hirsjärvi, Hurme 2008, 192) esitetään tutkijan kolme erilaista roolia kvalitatiivista aineistoa raportoidessa. Tutkimuksessani pyrin toteuttamaan kääntäjän ja tulkin roolia; Kulttuurin kääntäjän roolissa tutkijan tehtävänä on ymmärtää eri osapuolten maailmaa ja siten kääntää tämä mielekkääksi kertomukseksi. Toisaalta tulkin rooli nousee esiin teoksessa esitettyyn tapaan; Tutkija on tulkki, jonka omat kokemukset vaikuttavat siihen, miten hän ymmärtää haastateltavien maailmaa. Avaan litteroidun haastattelun keskeisimmät sisällöt tutkimuskysymyksieni kannalta soljuvaksi kokonaisuudeksi, näin haastattelun aineisto muuttuu tulkinnan välineeksi.

5 TULOKSET

Tässä luvussa avaan opettajien ja projektinvetäjien kyselylomakkeiden tulokset tutkimuskysymyksistäni käsin. Tulosten rinnalle nostan myös POLKU-koordinaattoreiden haastattelussa esiin nousseita seikkoja erilaisten näkökulmien kartuttamiseksi. Tulosten välityksellä etsin vastauksia tutkimuskysymyksiini: *Miten eri alojen toimijat määrittelevät kulttuurikasvatuksen?* ja *Mitkä ovat POLUN heikkoudet ja vahvuudet?* Aloitan tarkastelemalla tulosten valossa kulttuurikasvatuksen määritelmiä ja POLKU-projektien vaikuttavuutta. Tämän jälkeen avaan POLKU-toiminnassa esiin nousseita heikkouksia ja vahvuuksia. Tulosten pohjalta esiin nousevat kehitysehdotukset esittelen työn viimeisessä luvussa.

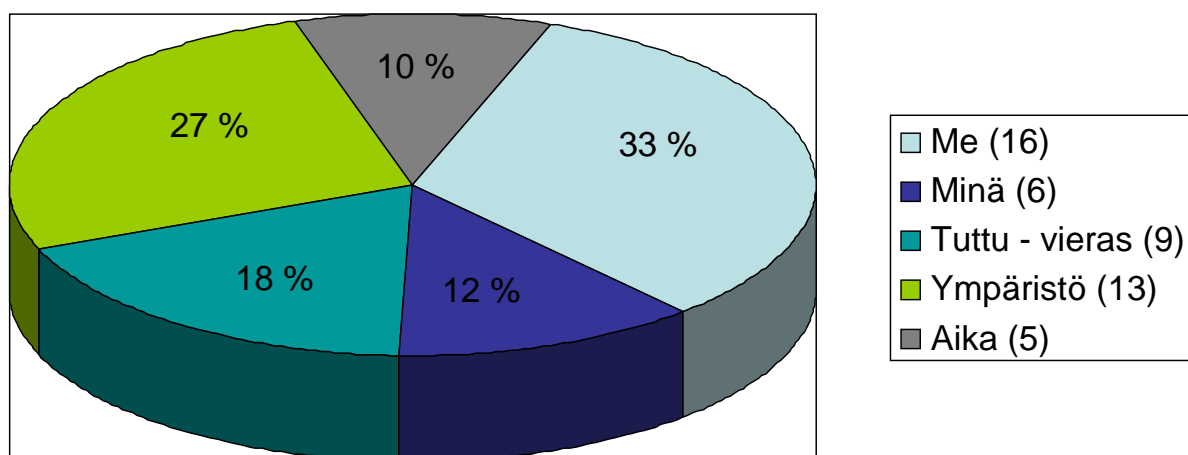
Sähköpostin välityksellä lähetetty kyselylomake meni kaiken kaikkiaan 146 opettajalle, joista kyselyyn vastasi 49. Vastanneita oli siis noin kolmasosa koko kohderyhmästä, mikä oli toivottua pienempi otos. Toisaalta saaduissa vastauksissa palautteesta nousi esiin niin hyviä kuin huonojakin puolia, eli POLKU-hankkeesta saatu tieto muodostui monipuoliseksi. On vaikea esittää arvioita siitä, miten kyselylomakkeeseen vastaamatta jättäneet opettajat ovat POLKU-toiminnan kokeneet. On mahdollista, että opettajat eivät ole kokeneet tarvetta palautteen antamiselle, koska suhtautuminen kulttuurikasvatushankkeeseen on ollut neutraali. Opettajien vastausmotivaatioon ovat varmasti vaikuttaneet monet seikat, kuten ajanpuute tai kyselylomakkeen ajallinen sijoittuminen suhteessa omaan POLKU-projektiin. Mikäli kyselyn vastaanottanut opettaja on osallistunut toimintaan jo viime lukuvuotena, ei palautteen antaminen kenties ole tuntunut enää ajankohtaiselta. On myös mahdollista, että kysely on koettu liian pitkänä tai että opettajat eivät koe palautteen antamisen hyödyttävän omaa arkeaan.

Perusopetuksen 49 vastaajasta oli luokanopettajia 37, rehtoreita 7 ja POLKU-vastuuopettajia 5. POLKU-vastuuopettajalla tarkoitetaan luokanopettajaa, jonka vastuulla on POLKU-toiminnasta tiedottaminen oman yksikkönsä sisällä, eli kyseinen tehtäväkuvaus kuvaa opettajan asemaa suhteessa POLKU-toimintaan. Tuloksia avatessani viittaan vastaajiin yleisesti puhumalla opettajista. Kyselylomakkeen taustatiedoissa kysymys *Opettamasi luokka?* oli monivalintakysymyksenä, jossa

vuosiluokat 1-6. olivat omina vastausvaihtoehtoinaan. Vastanneista opettajista 24 opetti useampaa alakoulun luokka-astetta, loput 25 opetti yhtä luokka-astetta. Vastauksia saatiin kaikkien vuosiluokkien opettajilta, kuitenkin niin, että enemmistö vastaajista opetti vuosiluokkia 1-4. (1lk.=15 mainintaa, 2lk.=16 m., 3lk.=18 m. ja 4lk.=17 m.) kun taas 5. luokkaa opetti kahdeksan ja 6. luokkaa seitsemän vastanneista.

POLUN jokaisesta viidestä teemasta, eli jokaisen aluetoimikunnan sektorilta, saatiin vastauksia. Kysyttäessä *Mihin POLKU-hankkeen teemoihin olet osallistunut?* vastaajista noin puolet ei tiennyt tarkasti, minkä teeman alla projekti oli toteutettu. Kuviossa 3. vastaajat on sijoitettu niihin tosiasiallisiin teemoihin, joihin heidän koulunsa ovat kuuluneet. Erityisesti *Ympäristö* ja *Me* -teemoissa mukana olleet vastasivat kyselyyn aktiivisesti (Kuvio 3). Hankkeeseen osallistuneista kouluista yhteensä 25 eri yksikköön lähetettiin kyselyt. Näistä kouluista 21:stä yksi tai useampi opettaja vastasi kyselyyn. Näin ollen voidaan katsoa, että valtaosasta kouluja sekä jokaiselta sektorilta saatiin palautetta. Vastanneista 34 oli osallistunut toimintaan lukuvuonna 2010–2011, 13 oli ollut mukana kahtena lukuvuotena ja vain 2 oli ollut mukana ainoastaan lukuvuonna 2009–2010.

Kuvio 3. Vastanneiden opettajien jakauma teemojen välillä
(n = 49)

Kuvio 3.

Projektinvetäjille kyselylomakkeita lähetettiin 17 ja vastauksia saatiin 13. Projektinvetäjien kyselyyn vastanneista kaksi oli toteuttanut projektinsa varhaiskasvatuksen puolella, joten nämä vastaukset rajautuivat kohderyhmän ulkopuolelle. Näin ollen projektinvetäjien vastauksia otettiin mukaan tutkimukseen kaiken kaikkiaan 11. Tästä joukosta löytyi jokaisen POLKU-teeman edustajia. Valtaosa (8) vastaajista oli osallistunut POLKU-hankkeeseen lukuvuonna 2010–2011, vastaajista kaksi oli ollut mukana molempina lukuvuosina ja yksi lukuvuonna 2009–2010. Projektinvetäjien koulutustaustat edustivat useita ammattialoja. Vastaajista kaksi oli kuvataiteilijoita, muita ammattialoja olivat muun muassa maisematutkija, teatteri-ilmaisun ohjaaja, näyttelijä, muusikko ja tekstiilialan artemi. Lisäksi projektinvetäjistä kolme oli eri alojen opiskelijoita.

5.1 Kulttuurikasvatuksen määritelmät

Kysymys *Kuvaile omin sanoin, mitä on kulttuurikasvatus peruskoulussa?* toistui kaikille kohderyhmille suunnatuissa kyselyissä. Kysymyksenasettelu oli muodoltaan varsin väljä ja haastava, koska tarkempaa rajausta ja valmiita suuntaviivoja vastauksille haluttiin välttää, jotta kentän aidot näkemykset nousisivat esiin. Luokittelin avoimet vastaukset teemoiksi, joista eniten toistuvat sisällöt on esitetty taulukossa 2. Kysymyksen tarkoituksena ei ollut kartoittaa totuutta kulttuurikasvatuksen taustalta, vaan antaa suuntaviivoja sen hahmottamiseksi, millainen on se maaperä, johon kulttuurikasvatuksen polkua rakennetaan. Vastauksia analysoidessani en pyri osoittamaan määritelmiä sen enempää oikeiksi tai vääriksi, vaan tutkimuskysymyksen kannalta oleellisinta on se, miten kentän määritelmät suhteutuvat POLKU-hankkeen laaja-alaisen kulttuurikasvatuksen määritelmän kanssa. Kysymys on sikäli tärkeä, että yhteiset odotukset ja käsityksen kulttuurikasvatuksen tarkoituksista auttavat yhteistyön hedelmällistä kehittämistä ja tukevat moniammatillista yhteistyötä.

Kyselyyn vastanneista opettajista 48 vastasi avoimeen kysymykseen. Yksi vastanneista toi osuvasti esiin sen, ettei kysymyksenasettelu tarkenna sitä, etsitäänkö vastausta kulttuurikasvatuksesta yleisellä tasolla vai koulukohtaisesti. Tätä

taustaa vasten voidaan olettaa, että osa opettajista on vastannut kysymykseen kuvaten sitä, miten kulttuurikasvatus heidän omassa yksikössään tällä hetkellä näyttäytyy. Osa taas on todennäköisesti kuvannut kulttuurikasvatuksen yleisiä tavoitteita sekä asemaa ja merkitystä osana perusopetusta yleisellä tasolla. Projektinvetäjistä kaikki 11 vastasivat kysymykseen. Heidän vastauksissaan pohdittiin sekä kulttuurikasvatuksen sisältöjä että resursseja.

Taulukko 2. Mitä on kulttuurikasvatus peruskoulussa?

	Opettajat	Projektinvetäjät
1.	Taide- ja kulttuurimuotoihin tutustumista	Oppilasta aktivoivaa, vaikutusmahdollisuuksien oivaltamista
2.	Ympäröivän kulttuurin siirtämistä	Taide- ja kulttuurimuotoihin tutustumista
3.	Oppilaan itse tekemistä ja kokemista	Oppilaan itse tekemistä ja kokemista
4.	Monikulttuurisuuskasvatusta	Yhteisöllisyyden ja yhteistyötaitojen kehittämistä
5.	Osa koulujen arkea ja Opsin tukemista	Oppilaan identiteettityön tukemista

Kulttuurikasvatuksen määrittelyssä oli tyypillistä, että yhdessä vastauksessa nousi esiin useampi kulttuurikasvatuksen toteutustapa tai tavoite. Taulukossa 2. nämä määrittelyt on esitetty siten, että vastauksissa eniten toistunut määritelmä on sijalla 1. jne. On huomionarvoista, että vain kahdella vastanneista opettajista kulttuurikasvatus kuvasti ainoastaan yhtä taulukossa osoitetuista osa-alueista. Molemmissa vastaajaryhmissä kulttuurikasvatus koettiin laajana kokonaisuutena ja esiin nousi useita tavoitteita ja toimintatapoja. Kulttuurikasvatus kuvattiin enemmän ”sekä että” kuin ”joko tai” –periaatteella.

Opettajien ja projektinvetäjien vastauksissa nousivat esiin sekä yhteiset käsitykset kulttuurikasvatuksen sisällöistä, että painotuserot päämäärien kuvaamisessa tai niiden tärkeysjärjestyksessä. Molemmat vastaajaryhmät kuvasivat kulttuurikasvatuksen keskeiseksi tavoitteeksi erilaisiin taide- ja kulttuurimuotoihin tutustumisen. Taiteen ja kulttuurin ilmenemismuotoihin tutustumisen nähtiin tuottavan oppilaille sekä yleissivistystä että työkaluja omien havaintojen työstämiseen. Molempien vastaajaryhmien kuvauksissa keskeisenä nähtiin myös oppilaan mahdollisuus oppia itse tehden ja kokeillen. Uusien kokemusten nähtiin synnyttävän erilaisia oppimiskokemuksia.

Tutustumista eri kulttuurin aloihin. Oppimista kulttuurin ja taiteen avulla. Se on aktiivista taiteen kokemista ja tuottamista (--). (rehtori ln1.)

Tutustuttaa lapsi erilaisiin työkaluihin (draama, kuvataide, musiikki ym.), joiden avulla lapsi voi tutkia ja työstää havaintojaan maailmasta ja ympäristöstään. (projektinvetäjä ln8.)

Ympäröivän kulttuurin arvojen, tapojen ja ilmenemismuotojen välittäminen oppilaille koettiin kulttuurikasvatuksen keskeiseksi tehtäväksi opettajien vastauksissa. Kulttuurikasvatuksesta nostettiin esiin sekä tietoinen kulttuurin siirtäminen että arkipäivässä vuorovaikutuksen kautta tapahtuva kulttuuriin kasvattaminen. Vastauksissa kulttuuri nähtiin ihmistä ympäröivänä kokonaisuutena, jonka avulla oppilaille konkretisoituu yksilön asema suhteessa yhteiskuntaan. Vastauksissa ympäröivä kulttuuri käsitettiin joko valtakulttuurina eli suomalaisena kulttuuriperinteenä taikka monikulttuurisuutena. Monikulttuurisuuden välittäminen osana suomalaista yhteiskuntaa tai muutoin vieraisiin kulttuureihin tutustuminen osana muiden maiden kulttuureja nähtiin usein hyvänä parina suomalaisen kulttuurin opettamiselle.

Terveesti ja ennakkoluulottomasti oman ja vieraiden kulttuurien kohtaamiseen kasvattamista, niin että oppilas arvostaa terveesti omaa kulttuuriaan ja sen jatkeena myös vieraiden kulttuurien piirteitä. (opettaja ln18.)

Omaan ja vieraisiin kulttuureihin tutustumista, sivistymistä, kokemista, olemista. Kaikki yhdessä, kaikki tasavertaisina ympäröivän kulttuurin jäseninä. (Opettaja ln38.)

Teoriaosuudessa esittelemäni kulttuurikasvatuksen kaksi keskeisintä määrittelytapaa tulivat molemmat esiin opettajien ja projektinvetäjien vastauksissa. Kulttuurikasvatuksen tavoitteena voidaan nähdä yhteisön arvojen, tapojen ja normien siirtäminen, joka nousi esiin erityisesti opettajien vastauksissa. Yksilön identiteettityön ja oman kasvun tukeminen tulivat esiin sekä projektinvetäjien että opettajien vastauksissa, mutta niitä kuvattiin niin sanottuja konkreettisia tavoitteita vähemmän. Tähän on toisaalta saattanut vaikuttaa myös kysymyksenasettelu, joka on voinut johdatella erityisesti opettajia kuvaamaan kulttuurikasvatusta nimenomaan käytännön tasolla osana perusopetusta. Lisäksi yhteisön tapojen, normien ja arvojen siirtäminen on yksi osatekijä yksilön identiteetin rakentumisessa. Identiteettityön

tukeminen ja autonomiseksi, itsenäisesti ajattelevaksi aikuiseksi kasvattaminen rakentuvat monista erilaisista osa-alueista ja siksi erilaisten konkreettisten taitojen taustalla voi ilmetä myös pyrkimys näiden osa-alueiden tukemiseen. Tämän vuoksi vastausten tulkinta on tässä suhteessa haastavaa. Opettajien vastauksissa nousi esiin muun muassa yhteisöllisyyden tukeminen ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen sekä osallisuuden ja yksilön oman ilmaisun tukeminen. Näiden kulttuurikasvatuksen osa-alueiden voidaan nähdä linkittyvän keskeisesti identiteetin rakentamisen laajaan kokonaisuuteen. Opettajien ja projektinvetäjien vastauksissa kulttuurikasvatuksen yksilön kasvua tukevat tavoitteet tulivat esiin muun muassa seuraavasti:

Kulttuurikasvatus on tuntevaksi, empaattiseksi, itsenäiseksi, omilla aivoillaan ajattelevaksi ja elämästä iloitsevaksi ihmiseksi kasvattava tie. (opettaja ln3.)

Kulttuurikasvatus on henkisen pääoman kasvattamista. (projektinvetäjä ln6.)

Vastaajan ammattiala ja sitä kautta lähestymistapa kulttuurikasvatukseen toivat vastauksiin hieman erilaisia painotuksia, jotka nousivat esiin muun muassa tavassa sijoittaa kulttuurikasvatus osaksi perusopetusta. Opettajille kulttuurikasvatus on osa opetuksen kokonaisuutta, kun taas projektinvetäjille se on oman työskentelyn keskeisin tekijä. Opettajien vastauksissa kulttuurikasvatus sijoitettiin osaksi perusopetuksen kokonaisuutta kolmella tavalla: Ensimmäiseksi noin 25 % opettajista koki kulttuurikasvatuksen olevan osa koululaisen arkipäivää monella tavalla, muun muassa tapakasvatuksen ja erilaisten kalenterijuhlien muodossa. Osassa näissä vastauksista kulttuurikasvatus koettiin siis myös tuottamattomina osa-alueina, arjen kulttuurina.

Kulttuurikasvatus on osana kaikkea koulussa tapahtuvaa toimintaa. Vahvimmin se tulee esille vuoden mittaan eri juhlissa, juhlapäivissä, tapahtumissa ja tilaisuuksissa. Kulttuurikasvatusta annetaan erityisesti musiikin, kuvataiteen käsitöiden, ympäristö- ja luonnontieteen sekä äidinkielen oppisisällöissä. (POLKU-vastuopettaja ln12.)

Toisena esiin nousi yhdeksän opettajan vastauksissa kulttuurikasvatuksen sijoittaminen luontevaksi osaksi nimenomaan taito- ja taideaineiden opetusta. Kolmantena oli havaittavissa, että yhtä suuri määrä (9) taas koki kulttuurikasvatuksen tukevan opetussuunnitelman osa-alueita laajemmin ja korosti kulttuurikasvatuksen

asemaa läpäisevien teemojen toteutuksessa. Opettajat kuvasivat kulttuurikasvatusta myös luontevana väylänä yhteistyöhön koulun ulkopuolisten tahojen kanssa.

Kulttuurikasvatus on laaja-alaista kaikissa oppiaineissa ”läpäisyperiaatteella” ilmenevää oppiainesta, jota ei ole syytä irrottaa omaksi ”oppiaineeksi” vaan annetaan sen kulkea vain matkassa mukana - samalla polulla! (rehtori In33.)

Valtaosa projektinvetäjistä ei ottanut vastauksessaan kantaa kulttuurikasvatuksen sijoittumisesta perusopetuksen kokonaisuuteen, mutta kolme vastaajista koki resurssien vaikuttavan paljon siihen, millaisena kulttuurikasvatus lopulta perusopetuksessa näyttäytyy. Projektinvetäjien vastauksissa kulttuurikasvatus nähtiin nimenomaan tuotettuna kulttuurikasvatuksena, suunniteltuina projekteina.

Kulttuurikasvatus on kouluissa sitä mitä opettaja pystyy koulun resursseilla toteuttamaan. Vaihtelee koulun mukaan siis. (projektinvetäjä In1.)

POLKU-koordinaattoreiden haastattelussa kulttuurikasvatuksen keskeiseksi tarkoitukseksi nähtiin opetuksen eheyttäminen oppiainerajoja ylittämällä sekä perusopetuksen aihekokonaisuuksien tavoitteiden tukeminen. Koordinaattorit kuvaavat laaja-alaisen kulttuurikasvatuksen määritelmän syntyneen prosessinomaisesti. POLKU-mallin kehittyessä myös käsitys kulttuurikasvatuksesta ja sen mahdollisuuksista on laajentunut. POLKU-toiminnassa kulttuurikasvatukselle asetetaan useita tavoitteita:

(--) kulttuurikasvatus on oikeastaan ihmisenä kasvun välineitä, jotka me ollaan jaoteltu että; on hyvä olla vahva itsetunto, on hyvä olla yhteisöllisyyden taitoja, on hyvä olla ymmärrys ajasta ja paikasta elikkä kulttuuri-identiteetti, ja sitten vahva luontosuhde ja ymmärrys monikulttuurisesta maailmasta. Eli tähän ollaan tultu, päädytty, että kulttuurikasvatus olisi tätä. (Suosalo 2011)

Vaikka opettajien ja projektinvetäjien vastauksissa kulttuurikasvatusta ei mielletä aivan näin kokonaisvaltaisena, nousevat edellä kuvatut osa-alueet esiin yksittäisinä mainintoina. Aineistosta voidaan myös huomata kulttuurikasvatuksen määritelmän laajenevan uusien kokemusten myötä. Tätä kuvastaa mielenkiintoisesti se, että *Ympäristö*-teemaan osallistuneista opettajista valtaosa sijoitti vastauksessaan ympäristökasvatuksen luonnolliseksi osaksi kulttuurikasvatusta.

5.2 POLKU-projektien vaikuttavuus

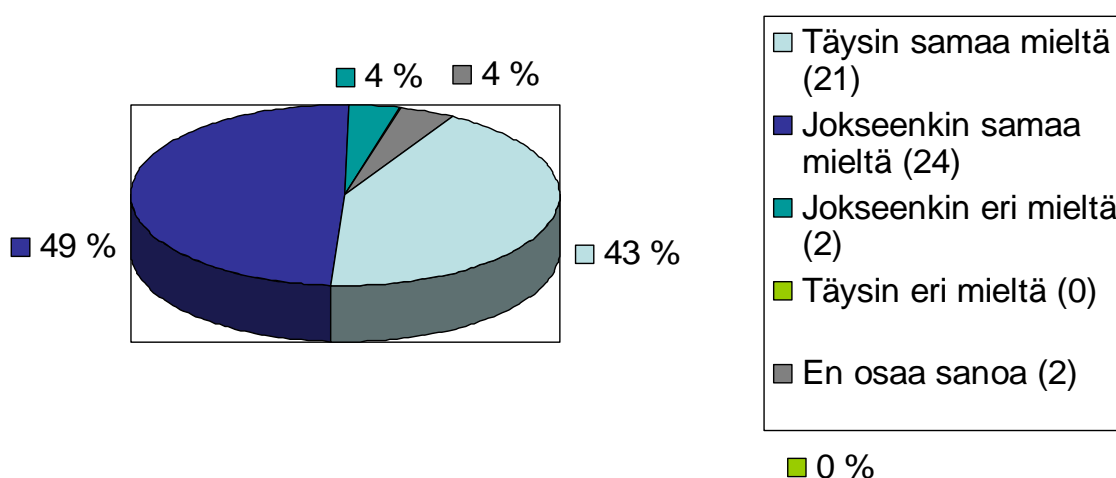
Avointen kysymysten ohella halusin skaalakysymysten avulla kartoittaa kentän näkemyksiä POLKU-projektien vaikutuksista ja mahdollisuuksista oppilaiden kasvun tukemisessa. Avointen kysymysten rinnalla skaalakysymykset tarjoavat yksiselitteisemmän yleiskuvan kentän näkemyksistä. Laadin kysymykset väittämien muotoon POLKU-hankkeen viiden teeman tavoitteista käsin. Avaan opettajien näkemyksiä havainnollistaen ympyrädiagrammien avulla, mutta projektinvetäjien vastaukset päädyin avaamaan ainoastaan sanallisesti. Projektinvetäjien pienen määrän vuoksi heidän näkemyksensä nousevat selkeästi esiin myös kirjallisena kuvauksena. Olen myös tarkastellut vastausten painotuseroja eri teemojen välillä, sillä osa väittämistä on vahvemmin sidoksissa tiettyyn teemaan. Kuvattaessa yksilön henkilökohtaisten ominaisuuksien ja taitojen karttumista voivat useammat teemoista käytännössä vastata esitettyihin väittämiin. POLKU-koordinaattoreiden näkemyksiä en avaa näiden kysymysten yhteydessä, koska skaalojen väittämät on rakennettu heidän laatimistaan tavoitteista käsin. Oletusarvoisesti voidaan siis katsoa heidän allekirjoittavan väittämien toteutumisen tai ainakin projektien pyrkimyksen sitä kohti.

Arvioitaessa kolmannen osapuolen kokemuksia, elämyksiä ja oppimista, on mahdollisuus erehtymisestä aina olemassa. Kuinka objektiivisesti opettaja tai projektinvetäjä voi lopulta arvioida oppilaan henkilökohtaisia oivalluksia tai elämyksiä? Väittämiä muotoillessani pohdin tuota kysymystä, mutta päädyin siihen lopputulokseen, että tällaisia arvioita voidaan ja tuleekin tehdä. Kulttuurikasvatus on tavoitteellista toimintaa, vaikka sen tavoitteet eivät aina vastaa perinteistä taito-oppimista. Ihmisenä kasvua halutaan kuitenkin tukea – olipa sen mittaaminen mahdollista tai ei – sekä POLKU-toiminnassa että perusopetuksen opetus-suunnitelman aihekokonaisuuksissa. Jotta toimintaa voitaisiin jatkossa kehittää, on myös tehtävä arvioita tavoitteiden tämän hetkisestä toteutumisesta. Vastausvaihtoehdoissa haluttiin jättää tilaa myös inhimillisen epäröinnin esiintuomiselle, siksi vastausvaihtoehdoista löytyi myös kohta ”en osaa sanoa”. Yksi opettajista päätyi käyttämään tätä vaihtoehtoa järjestelmällisesti kaikkien väittämien kohdalla. Tulkitsin tämän osoituksena siitä, ettei opettaja koe voivansa arvioida oppilaiden henkilökohtaisten kokemusten karttumista ainakaan yhden projektin perusteella. Koska kulttuurikasvatuksessa vuorovaikutuksella ja itse tekemisellä on

keskeinen asema, on muistettava, että lopulta osallistujat itse ovat keskeisessä osassa luomassa omia elämyksiään ja kokemuksiaan.

Valtaosa vastanneista opettajista sekä kaikki projektinvetäjät olivat jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämän *Projektit antavat työkaluja itseilmaisuun ja lapsen omaan kasvuun* kanssa (Kuvio 4). Projektinvetäjistä 9 vastasi olevansa täysin samaa mieltä ja 2 jokseenkin samaa mieltä väittämän toteutumisesta POLKU-projekteissa. Opettajista 2 oli väittämästä jokseenkin eri mieltä ja 2 valitsi vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa”. *Ympäristö*-teeman 13 vastaajasta peräti 8 oli väittämästä täysin samaa mieltä, kun taas muissa teemoissa vastaajista enemmistö oli jokseenkin samaa mieltä.

Projektit antavat työkaluja itseilmaisuun ja lapsen omaan kasvuun?

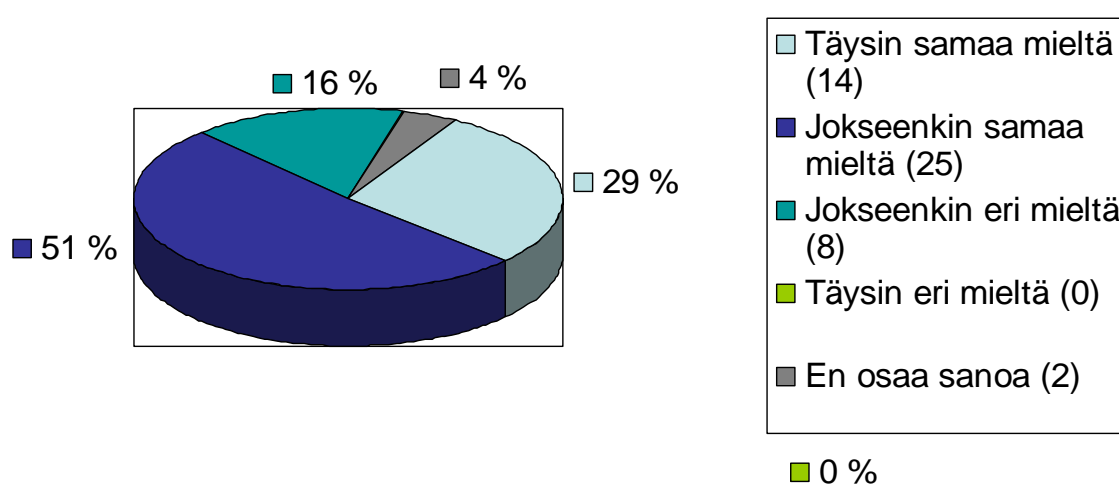

Kuvio 4. Opettajien vastaukset (n=49)

Väittämän *Projektit kehittävät lasten vuorovaikutustaitoja* kanssa täysin samaa mieltä oli 7 ja jokseenkin samaa mieltä 4 projektinvetäjistä. Opettajista valtaosa oli väittämän kanssa jokseenkin samaa mieltä (25), mutta myös muutama eriävä mielipide nousi esiin (Kuvio 5). Tämän väittämän kohdalla vastauksissa löytyi hajontaa jokaisen teeman sisällä. Esimerkiksi *Me*-teeman sisällä vastaajista 2 oli

täysin samaa mieltä, 10 jokseenkin samaa mieltä ja 3 jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa. *Minä*-teeman sisällä puolestaan 6 vastausta jakautuivat tasan täysin samaa mieltä (2), jokseenkin samaa mieltä (2) ja jokseenkin eri mieltä (2) olevien vastaajien kesken. Eriäviä näkemyksiä tuli myös samojen koulujen sisältä, eli saman projektin vaikutus voidaan vastausten perusteella kokea eri tavoin.

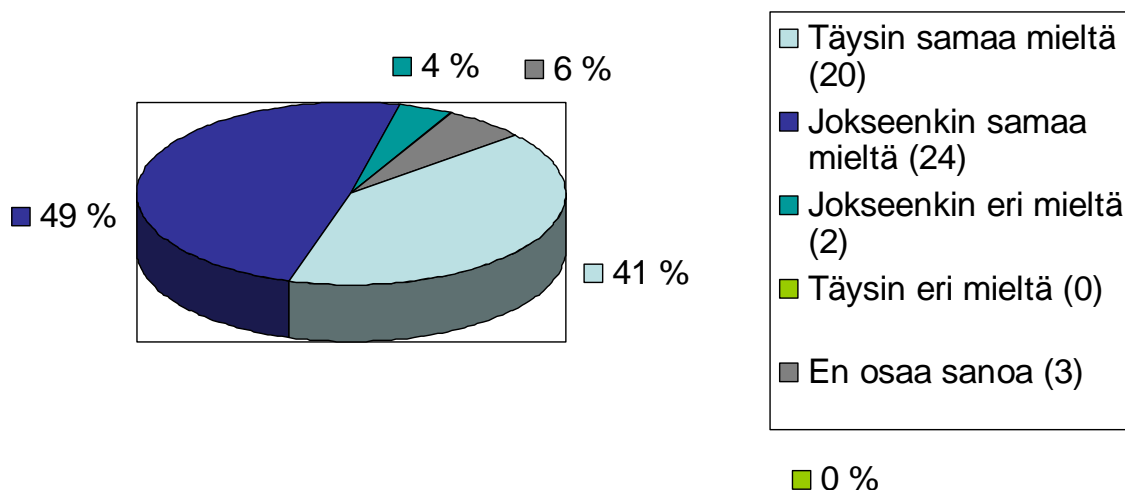
Projektit kehittävät lasten vuorovaikutustaitoja?

Kuvio 5. Opettajien vastaukset (n=49)

Lähes kaikki opettajat (44) sekä projektinvetäjät (10) olivat täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän *Projektien avulla lapset oppivat kohtaamaan erilaisia ihmisiä* kanssa. Projektinvetäjistä 8 oli täysin samaa mieltä ja 2 jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Yksi valitsi vaihtoehdon "en osaa sanoa". Opettajista valtaosa allekirjoitti tämän väittämän, mutta 2 vastanneista oli myös jokseenkin eri mieltä (Kuvio 6). Molemmat vastauksista sijoituivat teeman *Tuttu-vieras* alle. Enemmistö opettajista koki kuitenkin projektien edesauttavan lasten kykyä kohdata erilaisia ihmisiä. Verrattuna edellisen väittämän hajaantuneempiin näkemyksiin, tulkitsemme opettajien arvioineen tämän väittämän kohdalla nimenomaan uusiin ihmisiin tutustumista. Projektinvetäjän eli koulun ulkopuolisen ohjaajan kohtaaminen on todennäköisesti näissä vastauksissa nähty tällaisena uutena kohtaamisena.

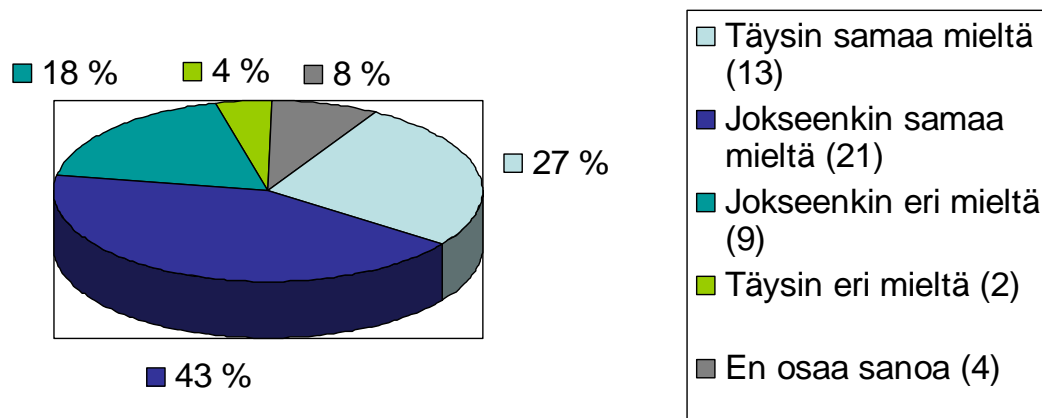
Projektien avulla lapset oppivat kohtaamaan erilaisia ihmisiä?

Kuvio 6. Opettajien vastaukset (n=49)

Vastauksissa eniten hajontaa aikaansaanut väittämä oli *Projektit tutustuttavat lasta kotikaupunkinsa kulttuuriperintöön*. Projektinvetäjistä 4 oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä, 5 jokseenkin samaa mieltä, 1 jokseenkin eri mieltä ja 1 valitsi vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa”. Erityisesti *Ympäristö*-teeman projektinvetäjät allekirjoittivat väittämän, kun taas muissa teemoissa projektinvetäjät olivat lähinnä jokseenkin samaa mieltä. Myös opettajien vastauksissa (Kuvio 7) täysin samaa mieltä olevien vastaukset painottuivat nimenomaan *Ympäristö*-teemaan, jonka 13 vastaajasta 10 oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja loput 3 jokseenkin samaa mieltä. *Aika*-teeman 5 vastaajaa kokivat kaikki olevansa jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Tämä oli myös skaalakysymysten ainoa ”täysin eri mieltä” vastauksia saanut väittämä. Kyseiset vastaukset sijoittuivat *Me*-teeman alle, jonka sisällä vastausten jakautuminen oli muutoinkin suurta. *Me*-teeman 16 vastaajasta 6 oli väittämästä jokseenkin samaa mieltä ja 6 jokseenkin eri mieltä. Vastaajista 2 oli täysin eri mieltä, 1 täysin samaa mieltä ja 1 valitsi vaihtoehdon ”en osaa sanoa”.

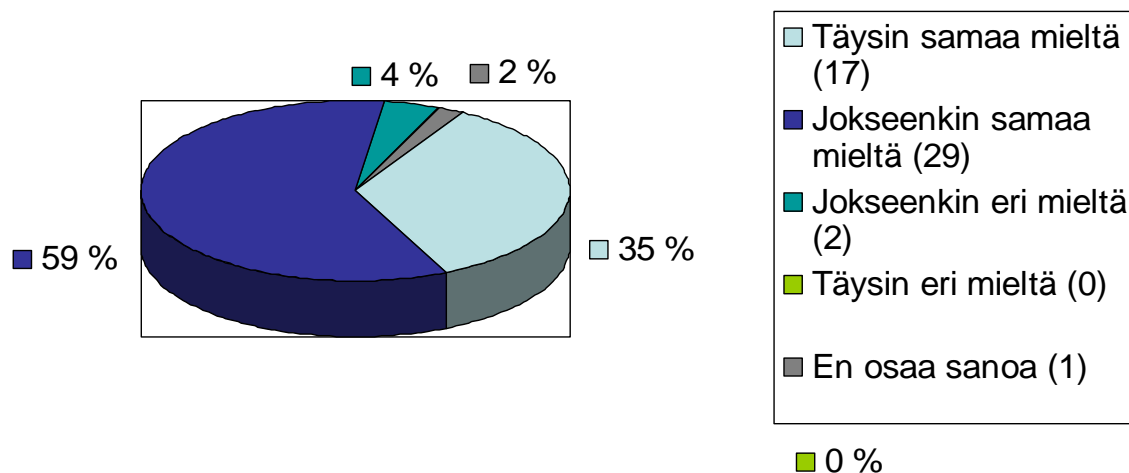
Projektit tutustuttavat lasta kotikaupunkinsa kulttuuriperintöön?

Kuvio 7. Opettajien vastaukset (n=49)

Laaja-alainen väittämä *Projektien avulla oppilas kehittää uusia taitoja* piti projektinvetäjien mielestä hyvin paikkaansa, sillä vastaajista 7 oli täysin samaa ja 4 jokseenkin samaa mieltä. Myös valtaosa opettajista koki väittämän toteutuneen POLKU-projektissa (Kuvio 8). Teemojen välillä jälleen kerran suurin tyytyväisyys vallitsi *Ympäristö*-teemassa, jonka 13 vastaajasta 7 oli täysin samaa ja 6 jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Teemoissa *Aika* ja *Minä* vastaukset jakaantuivat täysin ja jokseenkin samaa mieltä olleiden kesken, kun taas *Me* ja *Tuttu-vieras* teemojen sisällä syntyi pientä hajontaa. *Me*-teeman 16 vastaajasta 10 oli väittämän kanssa jokseenkin samaa mieltä, 4 täysin samaa mieltä ja 2 jokseenkin eri mieltä. Teemassa *Tuttu-vieras* vastaukset painottuivat täysin tai jokseenkin samaa mieltä oleviksi, 1 vastaajista valitsi vaihtoehdon ”en osaa sanoa”.

Projektien avulla oppilas kehittää uusia taitoja?

Kuvio 8. Opettajien vastaukset (n=49)

Yhteenvedona vastauksista voidaan todeta POLKU-toiminnan tavoitteiden täyttyneen kohtalaisen hyvin sekä opettajien että projektinvetäjien vastausten perusteella. Kaikkien väittämien kohdalla opettajien yleisimmäksi vastaukseksi nousi vastausvaihtoehto ”jokseenkin samaa mieltä” kun taas projektinvetäjät olivat pääasiassa ”täysin samaa mieltä”. Huomionarvoista on myös teeman merkitys opettajien vastauksissa. Viiden teeman erilaiset projektit ja tavoitteet vaikuttavat siihen, millaisena POLKU-toiminta opettajille ja kouluille näyttäytyy.

5.3 POLKU – heikkoudet

POLKU-mallin kehitystyön kannalta tutkimuksen keskeinen kysymyksenasettelu koski toiminnan vahvuuksia ja heikkouksia. Projektinvetäjille suunnatussa kyselylomakkeessa heikkouksia kartoitettiin avoimin kysymyksin: *Millaisia heikkouksia omassa projektissasi ilmeni?* sekä *Miten kehittäisit POLKU-hanketta tulevaisuudessa?* Kahdella erillisellä kysymyksellä haluttiin kiinnittää projektinvetäjien

huomio POLKU-toiminnan kahteen tuotannolliseen tasoon. Projektinvetäjän toteuttama projekti näyttäytyy kouluille POLKU-toiminnan keskeisimpänä osa-alueena ja kuvastaa tuotannollisesti toiminnan käytännön tasoa. POLKU-koordinaattoreiden vastuulla puolestaan on viidestä teemasta rakentuvan kokonaisuuden rakentaminen eli tuotannollisesti tarkasteltuna toiminnan hallinnollinen taso. Projektikohtaisten heikkouksien yleispiirteitä kartoittamalla voidaan löytää yhteisiä kehitysalueita tuleviin projekteihin, eli uusia työkaluja projektinvetäjille. POLKU-hankkeen kehitysehdotuksia kartoittava kysymys taas tuo esiin hankkeessa ”työntekijän” asemassa olleiden projektinvetäjien näkemyksiä hankkeen hallinnoinnin kehityskohteista.

Opettajille suunnatussa kyselylomakkeessa heikkouksia kartoitettiin avoimella kysymyksellä *Millaisia heikkouksia POLUN projekteissa ilmeni?* Hankkeeseen osallistuvan opettajan saattaa olla vaikea arvioida, mitkä osa-alueet kokonaisuudesta kuuluvat projektinvetäjälle, mitkä hankkeen koordinaattoreille. Tämän vuoksi tuotannollisten tasojen erottelu ei tuntunut tarpeelliselta opettajien kyselylomakkeessa. Vastauksista voitiinkin tulkita, että opettajat arvioivat heikkouksia omien kokemustensa pohjalta kommentoiden sekä projektikohtaisia että POLKU-hankkeen kokonaisuutta koskevia kehityskohteita. Avoimeen kysymykseen vastasi 44 opettajaa, joista 4 ei kokenut toiminnassa olleen huomattavia heikkouksia.

Luokittelin opettajien ja projektinvetäjien avoimista vastauksista esiin nousseet POLKU-projektien heikkoudet teemoiksi. Sekä opettajien että projektinvetäjien palautteissa nousivat selkeästi esiin keskeisimmät kehitystarpeet. Opettajien vastauksissa toistuvasti esiin nousi kaksi heikkoutta (Taulukko 3), projektinvetäjien vastauksissa erilaisia projekteja yhdistäviä heikkouksia löytyi vain yksi.

Taulukko 3. Opettajien vastaukset (n=44)

POLKU-toiminnan heikkoudet:
1. Ongelmat tiedotuksessa
2. Projektien tavoitteiden laajuus suhteessa aikaan

Tiedotus

Opettajien vastauksissa kiinnitettiin toistuvasti huomiota tiedotuksen puutteisiin. Ongelmia nähtiin sekä tiedon laadussa että määrässä ja palaute koski niin projektien sisältöä kuin POLKU-hanketta kokonaisuutena. Vastauksissa oli kuitenkin havaittavissa painotuseroja sen mukaan, mihin teemaan opettaja oli osallistunut. POLKU-hankkeen kokonaisuutta koskevassa tiedotuksessa kehityskohteita nousi esiin kaksi. Yhtenä ongelmana koettiin se, että toimintaan tulee sitoutua jo ennen, kuin teeman sisältö on selvillä. Ongelman käänköpuoli puolestaan nousi esiin projektinvetäjien vastauksissa:

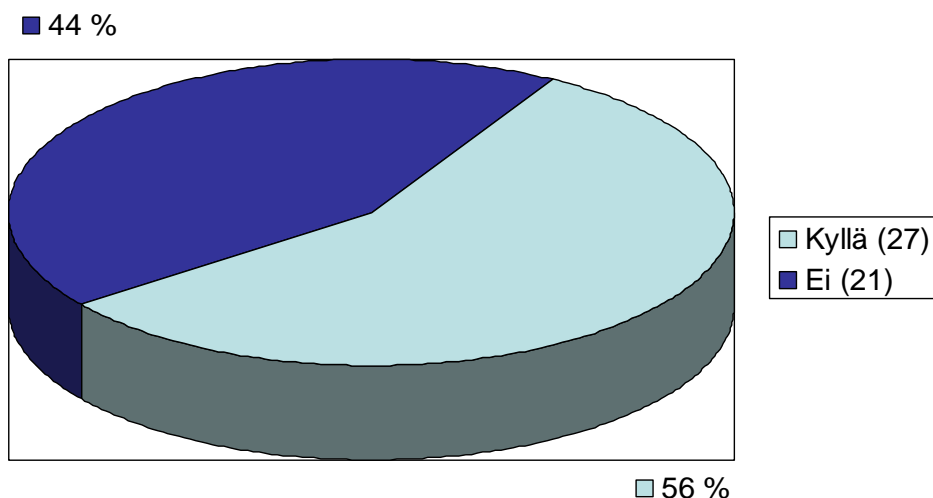
Projektin kokonaislaajuus ei ollut aluksi tiedossa. Aina en ollut selvillä, mikä kuuluu Polku-projektiin ja mikä oli muuta yhteistyötä. Projekti eli/elää liikaa koulun näkökulmasta katsottuna. Tietyt asiat pitäisi olla selvillä jo aloitettaessa. (POLKU-vastuuopettaja ln45.)

Ennakkosuunnittelu oli vaikeaa, koska osallistujamäärästä ei ollut varmuutta. (projektinvetäjä ln1.)

Toiseksi opettajat kaipasivat selkeämpää tietoa omasta POLKU-teemastaan ja sen tavoitteista. Tätä avoimissa vastauksissa esiin tullutta seikkaa tukee myös se, että kysymykseen *Mihin POLKU-hankkeen teemoihin olet osallistunut?* vastanneista 49 opettajasta noin puolet valitsi vaihtoehdon ”en tiedä” tai opettajan valitsema teema oli eri kuin se tosiasiallinen teema, johon vastaajan koulu kuului.

Eri teemojen sisällä projekteja koskeva tiedotus oli koettu osittain eri tavoin. Avointen vastausten ohella tätä käsitystä tukee se, että valintakysymykseen *Saitko projektista riittävästi tietoa etukäteen?* vastaajat jakautuivat kohtalaisen tasapuolisesti ”kyllä” ja ”ei” vaihtoehtojen välillä (Kuvio 9). Toisaalta sekä saman teeman että saman koulun sisällä opettajilla saattoi olla eriävä käsitys tiedon riittävydestä. Riittävän tiedon määrä on siis subjektiivinen käsite, jonka yksilöt kokivat eri tavoin. Lisäksi tulos saattaa kertoa siitä, että saman yksikön sisällä tieto on tavoittanut opettajat eri tavoin. Opettajien avoimissa vastauksissa nousi esiin, että erityisesti *Ympäristö*-teemassa tiedonkulussa ei koettu olleen suuria puutteita. Projektikohtaisella tiedotuksella on siis suuri merkitys tiedotuksen kokonaiskuvassa.

Saitko projektista riittävästi tietoa etukäteen?

Kuvio 9. Opettajien vastaukset (n=48)

Kysymys *Mitä kautta sait tietoa projektista, sen toteutuksesta ja opettajan roolista siinä?* oli opettajien kyselylomakkeessa monivalintakysymyksenä, jonka vastausvaihtoehdot oli laadittu POLKU-hankkeen yleisimpien tiedotuskanavien pohjalta. Lisäksi kysymyksessä oli avoin vastausvaihtoehto. Kysymykseen vastasi 46 opettajaa. Yli puolet vastanneista oli saanut tietoa projektinvetäjältä, kolmasosa koulun omalta POLKU-vastuuopettajalta ja vain 5 opettajista mainitsi saaneensa tietoa opettajanohjeistuksesta, jonka POLKU lähettää jokaisen koulun rehtorille tai POLKU-vastuuopettajalle. Vastauksen "muualta, mistä?" valitsi vastaajista 7. Heistä 5 oli saanut tietoa koulun rehtorilta, 1 opettajankokouksessa sekä internetistä ja 1 rehtorikokouksessa. Pääpiirteissään tuloksista voitiin tulkita, että mikään tiedonkulun väylistä ei yksiselitteisesti varmistanut riittävää tiedonsaantia. Niistä 27 opettajasta, jotka kokivat saaneensa projektista riittävästi tietoa, oli selvä enemmistö (17) saanut tietoa projektinvetäjältä. Kysymyksessä *Miten haluaisit saada tietoa POLKU-projekteista tulevaisuudessa?* toimivimmaksi välineeksi koettiin sähköposti. Sähköpostin välityksellä tietoa kaivataan todennäköisesti sekä POLKU-teemasta, että yksityiskohtaisemmin tulevasta projektista. Sähköpostin ohella tiedon toivottiin kulkevan POLKU-vastuuopettajan, rehtorin sekä projektinvetäjän kautta. Useampien

tiedotuskanavien yhdistäminen rinnakkain on todennäköisesti toimivin tapa tavoittaa opettajat. Tällaisia kokonaisvaltaisia tiedonkulun prosesseja vastaajat kuvasivat muun muassa näin:

Sähköpostitse ensin ja sitten yhdessä keskustellen ja täsmentäen yhteisen ymmärryksen varmistamiseksi. Oma osuuteni toiminnassa oli minulle vähän epäselvää. En oikein tiennyt, miten paljon minun oletettiin osallistuvan, etten sotkisi ohjaajien tarkoitusta ja päämääriä. (opettaja ln48.)

Projektin vetäjältä ensin sähköpostin välityksellä. Ennen projektin alkua muutama palaveri koululla, ”pelisäännöt” selväksi. Samalla projektin vetäjä näkisi koulumme ja sen mahdollisuudet projektin toteutukseen. (POLKU-vastuupettaja ln16.)

Projektinvetäjien tiedonkulkuun liittyvistä vastauksista oli ristiin tulkitsemalla löydettävissä mielenkiintoisia näkökulmia. Kysymykseen *Saiko opettaja mielestäsi projektista riittävästi tietoa etukäteen?* vastasi 11 projektinvetäjää. Heistä 6 koki, ettei ennakkotiedotus ollut riittävää. Projektinvetäjät eivät kuitenkaan avoimissa vastauksissaan nostaneet tiedotukseen liittyviä ongelmia esiin kysymyksen *Millaisia heikkouksia omassa projektissasi ilmeni?* yhteydessä, vaan tiedotuksen puutteet tuotiin esiin kohdassa *Miten kehittäisit POLKU-hanketta tulevaisuudessa?* Projektinvetäjät ovat todennäköisesti kokeneet, että opettajien etukäteen saama tieto POLKU-hankkeesta on ollut riittämätöntä. Toisaalta taas riittävästi tietoa saaneet opettajat olivat usein saaneet tiedon juuri projektinvetäjältä. On siis mahdollista, että projektinvetäjien välillä on vallinnut erilaisia tiedotustapoja tai tiedotukseen liittyviä tehtäviä ei ole koettu osaksi omaa työnkuvaa. Tällaisesta työnkuvaan liittyvästä epäselvyydestä kertoo myös seuraava projektinvetäjän vastaus kysymykseen *Miten kehittäisit POLKU-hanketta tulevaisuudessa?:*

(--) selkeä, tarkka info mitä kaikkea työhön kuuluu.(esim.työtuntien ja aikataulujen järjestely yms.) (--) (projektinvetäjä ln9)

Epäselvyydet työtehtävistä ja projekteihin kohdistuvista odotuksista ovat todennäköisesti osaltaan vaikeuttaneet tiedonkulkua ja johtaneet juuri teemojen välisiin eroihin tiedotuksen onnistumisessa. Opettajat ja projektinvetäjät saattavat myös mieltää riittävän tiedon määrän eri tavoin.

Tiedonkulkuun liittyvät ongelmat nousivat esiin myös POLKU-koordinaattoreiden haastattelussa. Verkostomaisessa työskentelyssä tieto kulkee useiden välikäsien kautta ja riski viestin jäämisestä matkan varrelle kasvaa. POLKU-projektien erilaiset sisällöt eri teemojen alla vaativat myös erilaista tiedotusta. Pitkä projekti vaatii projektinvetäjältä vahvoja tuotannollisia taitoja ja tiedotusprosessin sekä aikataulujen hyvää suunnittelua. Tiedotukseen liittyvät käytännöt eivät ole vielä rutinoituneet eri toimijoiden välillä ja siksi tiedotuksen kehittämiseen tulisi tulevaisuudessa panostaa.

Projektien laajuus suhteessa aikaan

Sekä opettajat että projektinvetäjät kokivat projektien heikkoudeksi sisällön määrän suhteessa varattuun aikaan. Projektien heikkouksia kartoittavassa kysymyksessä tämä oli ainoa projektinvetäjien vastauksissa esiin noussut toistuva teema. Opettajien vastauksissa teema esiintyi lähes yhtä usein tiedotuksellisten ongelmien kanssa. Molempien osapuolten näkökulmissa heikkoutena koettiin se, että projekti-työskentelyssä vallitsi kiireen tuntu tai työt eivät ehtineet valmistua.

Projektit etenevät liian nopeasti ja lyhykäisesti. Edellinenkään ei ollut valmistunut kun jo uutta tulisi aloittaa. (--) Aikaa ja toimintaa/projekti voisi olla enemmän. (opettaja ln4.)

Kiire ja viimeistelemättömyys. Hyvin toteutuakseen vaatisi molemmilta puolilta aikaa suunnitteluun. (opettaja ln37.)

Tavoitteet olivat liian laajat niin lyhyelle projektille, joten projekti oli liian täyteen ahdettu. Meidän olisi heti alussa pitänyt rajata käsiteltäviä asioita niin, että se mitä tehtiin, oltaisiin tehty rauhassa ja huolella. Nyt oli liian kiire, eikä aikataulussa ollut yhtään jouston varaa. (projektinvetäjä ln4.)

Sekä opettajien, että projektinvetäjien vastauksista oli tulkittavissa, että projektityöskentely on koettu mielekkäänä, ja sille voitaisiin jatkossa antaa enemmän aikaa. Tätä näkemystä tukevat myös opettajien vastaukset väittämään *Projektien toteuttamiseen on vaikeaa löytää aikaa?* Vastanneista 49 opettajasta 14 oli täysin ja 22 jokseenkin eri mieltä kyseisen väittämän kanssa. Vastaajista 11 oli jokseenkin samaa mieltä väittämästä ja 2 opettajaa valitsi vaihtoehdon ”en osaa sanoa”. Enemmistö opettajista oli sitä mieltä, että POLKU-projekteille on sijaa osana

opetusta. Toiminnan määrä saatettiin kokea myös liian vähäiseksi, kuten tästä opettajan vastauksesta voidaan huomata:

Liian vähän hankkeita, syrjäkylän koulu on kiitollinen uusista tuulista kouluun. (opettaja ln20)

Projektityöskentelyn saama positiivinen vastaanotto opettajien keskuudessa tuli ilmi myös koordinaattoreiden haastattelussa. Toisaalta koordinaattorit toivat esiin projektityöskentelyn edellyttämän vahvan sitoutumisen, jonka opettajat voivat kokea myös kuormittavana. Projektioppimisesta on saatu hyviä kokemuksia ja projektimuotoinen työskentely halutaan myös jatkossa säilyttää keskeisenä osana POLKU-toimintaa. Toisaalta projektien rinnalla koordinaattorit ovat pohtineet myös laadukkaiden esitysten aikaansaamien elämysten merkitystä ja arvoa osana POLKU-kokonaisuutta.

Muut heikkoudet

Edellä kuvatut heikkoudet toistuivat opettajien ja projektinvetäjien palautteissa selkeästi eniten ja ovat siksi keskeisimmät esiin nostettavat kehityskohteet. Näiden teemojen ohella sekä opettajien että projektinvetäjien palautteista nousi esiin myös harvemmin mainittuja heikkouksia. Opettajien palautteessa toiminnan irrallisuus koettiin joidenkin teemojen sisällä heikkoudeksi. POLKU-toiminnan tavoitteena on projektioppiminen ja myös opettajat ovat sisäistäneet ajatuksen. Tämä näkyy siinä, että projekteja toivotaan ja odotetaan. Yksittäinen esitys tai vierailukerta koettiin tavalla tai toisella riittämättömäksi, vaikka se sisällöltään olisikin mielenkiintoinen. Toiminnalta odotetaan jatkuvuutta ja pitkäkestoisuutta. Projektinvetäjät taas kokivat oppilasryhmän koon vaikuttavan suuresti työskentelymahdollisuuksiin. Isommassa ryhmässä aikaa lasten henkilökohtaiselle kohtaamiselle jäi liian vähän. Samaan aikaan muutama opettajista toi palautteissaan esiin, että luokkien jakaminen aiheuttaa usein ongelmia ja on vaikeaa järjestää käytännössä.

Pidemmät projektit, useammat tapaamiskerrat ja toiminnan jatkuvuus ovat myös resurssikysymyksiä. Tämä nousi esiin projektinvetäjien palautteissa. Jos projektinvetäjä ei resurssien valossa voi kannatella toimintaa eteenpäin, on opettajien

rooli projekteissa selkeytettävä ja projektien laajuutta punnittava. Myös muutamat opettajista pohtivat palautteessa omaa asemaansa projektityöskentelyssä:

Oma osuuteni toiminnassa oli minulle vähän epäselvää. En oikein tiennyt, miten paljon minun oletettiin osallistuvan, etten sotkisi ohjaajien tarkoitusta ja päämääriä. (opettaja ln48.)

(--). Tärkeintä olisi toiminnan suuntaaminen opettajille niin, että he oppisivat itse toteuttamaan pitkäkestoista, oppiainerajat ylittävää, erilaisia oppimisympäristöjä hyödyntävää ja oppilaita osallistavaa kulttuurikasvatusta. Näin varmistuisi se, että oppilaat saavat jatkuvaa ja laadukasta kulttuurikasvatusta. (--) (projektinvetäjä ln4.)

Projektinvetäjistä 10 vastasi kysymykseen *Miten kehittäisit POLKU-hanketta tulevaisuudessa?* Vastauksissa keskeisimmäksi asiaksi nousi tiedotuksen parantaminen, mutta sen ohella myös eri osapuolten roolien ja työnjaon selkeytys koettiin tärkeäksi. Kehitystyön kannalta keskeisenä nähtiin toiminnan jatkuvuus ja vakiintuminen:

Minusta parasta kehittämistä on jatkaa hanketta, jolloin se tulee tutummaksi kouluille ja pajan vetäjille. Yhteistyö paranee ja koulun odotukset ja pajojen toteutus kohtaavat yhä paremmin. (projektinvetäjä ln8.)

5.4 POLKU – vahvuudet

POLKU-toiminnan kehittämisessä on kysymys paitsi heikkouksien voittamisesta, myös vahvuuksien tukemisesta. Toiminnan vahvuuksia kartoitettiin opettajille suunnatun lomakkeen avoimella kysymyksellä *Millaisia vahvuuksia POLUN projekteissa ilmeni?* sekä projektinvetäjille suunnatulla kysymyksellä *Millaisia vahvuuksia omassa projektissasi ilmeni?* Opettajista kysymykseen vastasi 48 ja projektinvetäjistä kaikki 11 vastaajaa.

Vahvuuksia koskevien avointen vastausten teemoittelu osoittautui hyvin helpoksi ja yksiselitteiseksi, sillä selvä enemmistö opettajista mainitsi POLKU-projektien suurimmaksi vahvuudeksi asiantuntevat ja innostuneet ohjaajat. 48 vastaajasta 35 mainitsi suurimmaksi vahvuudeksi juuri projektinvetäjän innostuksen ja

ammattitaidon. Opettajien vastauksista oli aistittavissa tyytyväisyys ammattilaisten työpanokseen ja kouluille tuotuihin uudenlaisiin opetuskokonaisuuksiin. Myös hyvin suunnitellut ja organisoidut kokonaisuudet saivat monissa vastauksissa kiitosta. Tyytyväisyys ilmeni vastauksissa muun muassa näin:

Hyvät ohjaajat; saivat oppilaat ja openkin vakuuttuneiksi. (opettaja ln47.)

Projektin vetäjä oli innostunut ja aikaansaava, oli käytettävissä koululla tukemassa toimintaa, se oli hienoa! (opettaja ln36.)

Moniammatillinen yhteistyö on usein haaste ja uudenlainen tilanne, joka vaatii kaikilta osapuolilta avointa mieltä ja kykyä joustaa. Myös projektinvetäjiä onnistunut yhteistyö ilahdutti. Parhaimmillaan hyvin onnistunut projekti on elämys kaikille osapuolille: opettajille, oppilaille ja projektinvetäjälle. Projektinvetäjien palautteessa moniammatillinen yhteistyö ilahdutti esimerkiksi näin:

Pyyteetöntä osallistumista useiden tahojen toimesta. Yhteistyö projektin aikuisten kanssa oli esimerkillistä. (projektinvetäjä ln2.)

Projektinvetäjien asiantuntemuksen ja hyvin suunniteltujen kokonaisuuksien lisäksi opettajia ilahdutti projektien helppo saavutettavuus, kun ammattilaiset saapuivat suoraan kouluille. Lisäksi toiminnan erilaisuus ja monipuolisuus koettiin vahvuudeksi. Opettajat näkivät tärkeäksi, että kaikki pääsivät osallistumaan toimintaan ja yhteistoiminta tuotti iloa erityisesti oppilaille.

Projektinvetäjien vastauksissa korostuivat projektien sisällölliset vahvuudet sekä kohtaamisen riemu. Erilaiset luovien alojen ammattilaiset kokivat tärkeäksi oman projektinsa ammatillisuuden ja sitä kautta vastauksissa korostuivat sisällön vahvuudet. Projektit mahdollistivat vuorovaikutteisen oppimisprosessin ja oppilaiden innostus tuntui projektinvetäjistä erityisen tärkeältä. Antoisaksi koettiin innostuneet ja motivoituneet lapset sekä moniammatillisen yhteistyön onnistuminen. Tätä eräs projektinvetäjästä kuvaa seuraavasti:

Suurin osa lapsista oli erittäin motivoituneita työtapoihin ja innostuneita tekemään osansa. Asia eli oppilaiden puheissa ja tekemisissä työpajojen välillä. (projektinvetäjä ln8.)

Opettajien palautteen perusteella kulttuurikasvatushanke POLKU koettiin sekä vaativana, että monin paikoin antoisana projektina. Osallistuminen on edellyttänyt opettajilta sitoutumista, lisätyötä ja joustavuutta. Projektinvetäjät hanke on haastanut suurten lapsiryhmien ohjaamiseen, kokonaisuuksien hallintaan ja päämäärien löytämiseen. Parhaimmillaan vaivannäkö kannattaa ja kantaa myös hedelmää. Moniammatillinen yhteistyö luo kaikille osallistujilleen tilaisuuden oppia ja oivaltaa. Yksi opettajista kiteyttää nämä kolikon kaksi puolta osuvasti vastaamalla kysymykseen *Mitä projekti mielestäsi edellytti sinulta opettajana?:*

Sitoutumista ja heittäytymistä avoimin mielin projektin toteutukseen yhdessä vetäjän/vetäjien kanssa. Mutta hyötyyn nähden tämä panos oli pientä ja toi mukavaa vaihtelua arkeemme.
(POLKU-vastuuopettaja In16.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Moniammatillisessa yhteistyössä toiminnan yhteinen päämäärä motivoi osapuolet mukaan. Yhteistyö on helpompaa, kun eri alojen ammattilaisilla on yhteneväinen käsitys tekemisen tarkoituksista. Tutustuessani kulttuurikasvatusta käsittelevään kirjallisuuteen tutkimusprosessin alussa, huomasin kulttuurikasvatuksen käsitteenmäärittelyssä ilmenevän laaja-alaisuuden. Se herätti kysymyksen siitä, miten POLKU-hankkeessa mukana olevat tahot määrittelevät kulttuurikasvatuksen? Kulkevatko hankkeen koordinaattorit, projektinvetäjät ja koulujen opettajat määrätietoisesti samaa kulttuurikasvatuksen polkua?

Tutkimustuloksista ilmeni, että kulttuurikasvatuksen määritelmässä sisällöt kohtaavat mutta painotukset vaihtelevat. Sekä projektinvetäjille että POLKU-koordinaattoreille oli luontaista kuvata kulttuurikasvatuksen merkitystä oppilaiden itsetunnon, itseilmaisun ja luovuuden tukemisessa. Opettajien vastauksissa kulttuurikasvatus kuvattiin useammin ympäröivän kulttuurin välittämiseksi, jakamiseksi ja siirtämiseksi. Kaikki osapuolet kokivat kulttuurikasvatuksessa keskeiseksi osallistavan ilmapiirin, jossa lapsi on aktiivinen toimija ja oppi tapahtuu itse tehden ja kokeillen. Avoimet vastaukset toivat esiin eri alojen ammattilaisten erilaisen tavan pukea sisältöjä sanoiksi. Opettajien vastaukset kuvastivat useammin koulujen arkea ja kulttuurikasvatuksen ilmenemistä sen yhtenä osa-alueena. POLKU-koordinaattoreiden ja projektinvetäjien kuvauksissa kulttuurikasvatuksen kuvaukset siirtyivät suoraan toiminnan päämääriin.

Vaikka eri toimijat lähestyivät kulttuurikasvatusta hieman erilaisin painotuksin, ei vastauksissa noussut esiin suuria ristiriitoja. Jotta yhteistyö voisi tulevaisuudessa toimia yhä hedelmällisemmin, tulisi POLKU-mallin laaja-alaisen kulttuurikasvatuksen tavoitteita tuoda esiin yhä konkreettisemmin. POLKU-mallin viiden teeman sisältöjä suunniteltaessa on huomioitu sekä opetussuunnitelman perusteet että oppiainejakoista opetusta yhdistävät läpäisevät teemat, aihekokonaisuudet. POLKU-toiminnan eri teemat pyrkivät vastaamaan erityisesti aihekokonaisuuksiin: *ihmisenä kasvaminen, kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys* sekä *vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta* (Loukola 2004, 24, 36, 91). Lisäksi

POLKU-toimintaan ollaan tuomassa mukaan mediakasvatusta, jonka tavoitteet voisivat tulevaisuudessa kohdata aihekokonaisuuden *viestintä ja mediataito* tavoitteiden kanssa. POLKU-projektien tarkoituksena on vastata opetussuunnitelman tavoitteisiin, mutta tällä hetkellä teemojen tavoitteet ovat opettajille osittain epäselviä.

Tulevaisuudessa yhteisiä tavoitteita tulisi konkretisoida siirtymällä yhteiseen opetussuunnitelmista tuttuun käsitteistöön. Esimerkiksi perusopetuksen rehtoreiden taikka tämän tutkimuksen yhteydessä kartoitettujen POLKU-toiminnan kehityksestä kiinnostuneiden opettajien kanssa voitaisiin yhdessä pohtia, miten POLKU-teemat tukisivat perusopetuksen aihekokonaisuuksien opetusta parhaiten. POLKU tarjoaa erinomaisen työkalun aihekokonaisuuksien opettamiseen tasa-arvoisesti ja tehokkaasti. Olemassa olevasta ajatuksesta on vain tehtävä konkreettinen ja läpinäkyvä päämäärä, jonka jokainen hankkeessa mukana oleva taho projektinvetäjistä opettajiin tiedostaa.

6.2 Kehitysehdotukset

Tutkimuksen keskeisimpänä tavoitteena oli kartoittaa POLKU-hankkeen heikkoudet ja vahvuudet kehitystyötä varten. Tutkimustulokset osoittivat, että opettajat määrittelevät POLKU-toiminnan heikkoudet erilaisin painotuksin riippuen siitä, missä teemassa he ovat olleet mukana. Opettajille POLKU-hanke näyttäytyy tässä vaiheessa vielä yhden tai kahden teeman sisältöinä ja näin ollen toiminnan heikkoudet ovat usein myös projektien heikkouksia. Opettajasta katsoen ei hankkeen hallinnollinen ja käytännön kenttätöön välinen ero ei välttämättä näyttäydy oleellisena, vaan tärkeintä olisi, että nämä kaksi koulun ulkopuolista tahoja toimisivat yhteisymmärryksessä ja toisiaan täydentäen.

POLKU-toiminnan keskeisimpänä heikkoutena tutkimustulosten perusteella koettiin tiedotuksen puutteellisuus. Hankkeissa, joissa toiminnan rutiinit ovat vasta muodostumassa, tiedotus aiheuttaa usein haasteita. Erityisen tärkeäksi toimiva tiedotus nousee moniammatillisessa yhteistyössä, jossa useat eri osapuolet toimivat yhteistyössä.

Toimivamman ja kattavamman tiedotusprosessin aikaansaaminen on usean osatekijän summa. Suunnitelmia ja tavoitteita tiedotuksen toimivuudesta on jo laadittu, mutta ne eivät ole täysin toteutuneet käytännössä. Toimivan tiedotuksen lähtökohtana on eri toimijoiden roolien selkeytys. Tutkimuksen tuloksista oli tulkittavissa, että osa projektinvetäjistä ei kokenut tiedotuksen kuuluvan osaksi omaa työnkuvaansa tai tiedotus on ollut pienimuotoista. Toisaalta POLKU-koordinaattoreilta saatu alkuinformaatio koettiin riittämättömäksi tai se ajoittui huonoon aikaan suhteessa koulujen arkea. POLKU-toiminnassa mukana olevilla kouluilla tulisi olla POLKU-vastuuopettaja, joka toimii POLKU-koordinaattoreiden ja projektinvetäjien sekä oman yksikkönsä opettajien välisenä viestinviejänä. Jokaisessa koulussa vastuuopettajaa ei kuitenkaan ole määritelty ja tämä heikentää tiedonkulkua.

Eri toimijoiden vastuualueet tulisi jakaa mahdollisimman selkeästi ja jokaisen merkitystä onnistuneen tiedotusprosessin syntymiseksi tulisi painottaa. Tiedotuksellinen työnjako voisi rakentua esimerkiksi seuraavasti:

POLKU-koordinaattorit vastaavat POLKU-toimintamallin kokonaisuutta ja teemojen oppimistavoitteita koskevasta tiedotuksesta. Erityisesti sektorikohtaiseen tiedotukseen tulisi panostaa, jotta teemojen sisällöt ja oppimistavoitteet konkretisoituvat käytännössä. POLKU-toiminnan kehitystyön kannalta on myös tärkeää, että POLKU-vastuuopettajilta kerätään aiempaa järjestelmällisemmin palautetta toteutuneesta POLKU-toiminnasta.

Jokaisessa POLKU-toimintaan osallistuvassa koulussa on oltava POLKU-vastuuopettaja, joka vie tietoa eteenpäin omassa yksikössään. Vastuuopettaja voi olla joko rehtori, vararehtori tai asiasta innostunut luokanopettaja. Vastuuopettaja välittää saamansa tiedot opettajankokouksiin. Lisäksi projektien tai vierailujen jälkeen vastuuopettaja lähettää koordinaattoreille palautteen toteutuneesta toiminnasta. Järjestelmä voi säilyä kevyenä ja palaute voi olla esimerkiksi opettajakokouksessa käydyn keskustelun perusteella laadittava lyhyt sähköpostiviesti siitä, miten yhteistyö onnistui. Kouluilta saatu palaute on POLKU-koordinaattoreille ainoa keino saada tarkempaa tietoa yhteistyön onnistumisesta. Palautteen antaminen projektin

päätyttyä tulee vakiinnuttaa käytännöksi. Kouluilta saatava lyhytkin palaute on tärkeä väylä POLKU-toiminnan laadunvalvonnassa ja sisältöjen kehityksessä.

Projektinvetäjien työnkuvaa pohdittaessa on syytä huomioida, että projektinvetäjällä voidaan käytännössä tarkoittaa pidemmän kokonaisuuden ohjaajaa tai vastaavasti yksittäisen esityksen toteuttavaa taiteilijaa. Oli teemakohtainen projekti sitten laajempi tai pienempi kokonaisuus, tulee projektinvetäjän olla tietoinen työhön kuuluvasta tiedotuksesta ja toiminnan loppuraportoinnista. Tiedotusprosessi on parasta suunnitella projektin mukaisesti. Laajemmat projektit vaativat enemmän tiedotusta sekä opettajien ja projektinvetäjän välisiä tapaamisia ennen työskentelyn aloittamista. Pienemmät kokonaisuudet tai yksittäiset esitykset vaativat luonnollisesti vähemmän tiedotettavaa, mutta niistäkin opettajien olisi hyvä tietää etukäteen esimerkiksi esityksen juoni ja teema, jota esityksen on tarkoitus tukea. Näiden tietojen pohjalta opettaja voisi itse huomioida esityksen myös muussa opetuksessa, jolloin esitys ei jäisi irralliseksi kokemukseksi. Lisäksi projektinvetäjien tulisi toimittaa projektin päätyttyä vapaamuotoinen palaute tai loppuraportti toteutetusta yhteistyöstä. Projektinvetäjän tulee myös tiedostaa asemansa POLKU-toimijana ja kulttuurikasvattajana.

Toiminnan vakiintumisen myötä myös tiedotus rutinoituu ja kokemusten kautta tieto POLKU-mallin kokonaisuudesta vakiintuu. Sähköpostin ja henkilökohtaisten kohtaamisten lisäksi tiedonkulkua voidaan tulevaisuudessa tukea POLKU-internetsivuilla, jotka on avattu vuoden 2011 alussa. Internetsivuista voi tulevaisuudessa muodostua POLKU-toiminnan ilmoitustaulu, josta jokaisen koulun jokainen opettaja voi tarvittaessa löytää tarvitsemansa tiedot. Sivuilta tulisi selvittää muun muassa se, minkä aihekokonaisuuden tavoitteisiin oman aluesektorin teema tähtää sekä se, milloin ja millaista toimintaa on luvassa. Tiedon keskittäminen nettisivuille helpottaa myös tiedon välittämistä. Nettisivujen kautta myös opettajat voivat halutessaan jakaa omia ideoitaan projektien jatkamisesta tai uusien tietojen soveltamisesta. Näin innokkaimmat toimijat voisivat muodostaa oman vertaisyhteisönsä, joka lisäisi ideoita kulttuurikasvatuksen tuomiseksi yhä vahvemmin osaksi koulujen arkea.

Tiedotuksen rinnalla esiin noussut heikkous POLKU-toiminnassa oli projektien kesto. Toisissa projekteissa vallitsi laajojen tavoitteiden vuoksi kiireen tuntu, toisaalta yksittäiset vierailut koettiin osassa vastauksista irrallisiksi ja toimintaa kaivattiin lisää. Tähän heikkouteen ei ole olemassa yksiselitteistä kehitysehdotusta. Osa opettajista toi esiin sen, että POLKU-toiminnan eri teemat ovat sisällöltään hyvin erilaisia ja eri tavoin organisoituja. Toisaalta tämä palaute voidaan kääntää myös vahvuudeksi esimerkiksi tehokkaamman tiedotuksen kautta. Laajoissa projekteissa mukana olleet opettajat kokivat projektityöskentelyn pääosin palkitsevana ja antoisana, mutta projektien tuottama lisätyö tuotiin myös esiin. Vaikka projektioppiminen koettiin mielenkiintoisena ja hyvänä toimintatapana, on syytä pohtia kuinka monessa teemassa laajat projektit ovat paras työskentelytapa. Myös erilaisten työskentelytapojen vuorottelu voi tukea oppimista. Esimerkiksi valmiin esityksen seuraaminen voi olla hieno elämys ja arkea rikastuttava kokemus, kuten seuraavasta palautteesta ilmenee:

Ei edellyttänyt paljoakaan. Siksi siihen oli myös helppo lähteä mukaan. Valmis paketti, joka tuotiin kouluun. Sai vain nauttia. Ja ottaa ideat käyttöön myöhemmin niin halutessaan. Projekti, joka edellyttäisi paljon opettajalta, ei ehkä uppoaisi niin hyvin kuin tämä POLKU ja sen toteuttamistapa. Hektinen elämä koulussa vie jo voimat, eikä aina jaksaa olla se ideoiva voima. Hienoa, että olemme saaneet nauttia näistä jutuista. (opettaja In31.)

Teemojen välinen tasapaino voi muodostua juuri laadun tasapainosta. Lukuvuosittain vaihtuvat POLKU-teemat voisivat näin hyödyntää toisaalta prosessioppimista, toisaalta esimerkiksi osallistavaa taidekasvatusta. Tätä toimintamallia tukee myös se, että viiden laajan projektin toteuttaminen vuosittain voi osoittautua myös resurssikysymykseksi. Lisäksi on huomioitava alueellisen osaamisen tarjoamat mahdollisuudet ja pohdittava erilaisien opetusmetodien tasapainoa. Vaikka jokainen teema ei tähtäisi prosessioppimiseen, voisi osallistavan pedagogiikan ajatus säilyä silti toiminnassa keskeisenä.

POLKU-toiminnan mahdollistama jaetun asiantuntijuuden tuominen osaksi opetusta otettiin sekä opettajien että projektinvetäjien palautteessa vastaan hyvillä mielin. Toimiessaan yhteistyö oli antoisaa molemmille osapuolille ja erilaisen asiantuntijuuden saaminen osaksi koulutyöskentelyä ilahdutti opettajia. Yhteistyö voi

olla haaste myös aikuisille ja erilaisten näkökulmien yhteensovittaminen voi onnistua monin tavoin. Opettajien vastauksista ilmeni, että sama projekti herättää monenlaisia tunteita. Se mikä on toisesta mielenkiintoista, uutta ja palkitsevaa, voi toiselle näyttäytyä epämääräisenä, turhana ja vaivalloisena. Kulttuurikasvatuksen toimintamuodot voivat parhaimmillaan tarjota osallisilleen onnistumisen iloa, itseilmaisun kehittymistä ja eri osapuolien välistä kohtaamista. Toisaalta pahimmillaan toiminta ei innosta ja lopputuloksena on pettymys. Osallistavalle toiminnalle on tyypillistä, että jokaisen panos kokonaisuuden muodostumiseksi on tärkeä, kokonaisuus muodostuu yhtä vahvaksi kuin työryhmän osien summa.

Vaikka Polku-tuottajat pyrkivät tarjoamaan valmiin paketin pitää koululla ja opettajilla olla myös oma kiinnostus toteuttaa pelkkä odottaminen ei riitä – pitää osallistua, jotta päästään kunnon tuloksiin...(rehtori ln28.)

POLKU-malli rakentuu viidestä erilaisesta teemasta, joista jokainen luo osallistujilleen uuden kuvan POLKU-toiminnasta. Jokaisen lukuvuoden kautta karttuu uusi kokemus, jonka synnyttämän palautteen myötä toimintaa voidaan kehittää kentän tarpeita vastaavaan suuntaan. Tämän opinnäytetyön esiin nostamat tulokset ovat vahvasti sidoksissa aikaan. Ne ovat ajankohtaisia nyt, mutta jo tulevan lukuvuoden jälkeen saattaa kentän näkemys muuttua. Tärkeintä toiminnassa on löytää tasapaino pysyvien rakenteiden ja joustavien osa-tekijöiden välillä. Siten kulttuurikasvatusmalli POLKU voi tukea perusopetuksen kasvatuksellista tehtävää joustavan ja uudistuvan rakenteensa ansiosta.

6.2 Lopuksi

POLKU-hanke on onnistunut lyhyessä ajassa saavuttamaan useita toiminnalle asetettuja tavoitteita. Salon kaupungin sisällä hanke on kehittänyt sektorirajat ylittävää yhteistyötä, aktivoinut paikallisia yhdistyksiä ja tukenut luovien alojen työllisyyttä. Hanke on rakentanut laajaa yhteistyöverkostoa, jonka ansiosta olemassa olevat resurssit ja alueellinen osaaminen on hyödynnetty uudenlaisten oppimisympäristöjen luomiseksi. Koko varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kentän huomioiva malli mahdollistaa tasa-arvoisesti saavutettavan ja kustannustehokkaan tavan tuoda kulttuurikasvatus osaksi koululaisten arkea.

Peruskouluissa toteutettava kulttuurikasvatus mielletään pääsääntöisesti lapsille toteutetuksi toiminnaksi. Vaikka lapsi on toiminnan kohderyhmä, tärkein tekijä ja aktiivinen toimija, on moniammatillinen yhteistyö myös aikuisten oppimisympäristö ja uudenlaisen kohtaamisen areena. Tämän tutkimuksen lähtökohtana olivat aikuisten, eri alojen ammattilaisten näkemykset, kokemukset ja mielipiteet. On tärkeää huomata, että aikuisen näkemys ei aina automaattisesti edusta lapsen näkemystä, saati näkökulmaa. Siinä, missä aikuinen arvioi toiminnan laatua, toimivuutta ja käytännön järjestelyjä, saattaisi lapsen arviossa näitä tekijöitä tärkeämpänä painottua esimerkiksi elämys, tunne ja tekemisen riemu. Millaisena POLKU tärkeimmän kohderyhmänsä mielestä näyttäytyy, on toivottavasti yksi tulevaisuuden tutkimuskysymyksistä.

LÄHTEET

Grönholm, Inari 2002. Koulun pieni kulttuurikirja. Opetushallitus ja Suomen Kuntaliitto.

Viitattu 17.4.2011. http://www.oph.fi/download/49164_koulun_pieni_kulttuurikirja.pdf

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. 13.-14. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hyvärinen, Susanna 2009. Palvelut monipalvelupisteisiin. Palveluiden järjestäminen kuntaliitoksessa. Suomen Kuntaliitto. Kuntaliiton verkkojulkaisu.

Viitattu 28.4.2011. <http://hosted.kuntaliitto.fi/intra/julkaisut/pdf/p091022125636Y.pdf>

Järnefelt, Heljä 2010. Koulun kulttuuriyhteistyötä ohjaavat yleiset periaatteet. Teoksessa Helena Oikarinen-Jabai (toim.) Kohti monikulttuurista koulua. Taidetyöpajat osana kulttuurikasvatusta. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2010:6. 6-10.

Kalhama, Pilvi & Kitola, Arja & Walamies, Molla 2006. Kulttuurikasvatuksen konteksteja ja määrittelyä. Teoksessa Pilvi Kalhama & Pekka Vartiainen (toim.) Kulttuurista kasvua. Näkökulmia kulttuurikasvatukseen. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 10. 12–39.

Kangasvieri, Anneli 2002. Koulu evästää elämää varten. Teoksessa Inari Grönholm (toim.) Koulun pieni kulttuurikirja. Opetushallitus ja Suomen Kuntaliitto. 9-13. Viitattu 17.4.2011. http://www.oph.fi/download/49164_koulun_pieni_kulttuurikirja.pdf

Kumpulainen, Kristiina & Krokfors, Leena & Lipponen, Lasse & Tissari, Varpu & Hilppö, Jaakko & Rajala, Antti 2010. Oppimisen sillat. Kohti osallistavia oppimisympäristöjä. Helsingin yliopisto. CICERO Learning / Oppimisen sillat –hanke.

Launonen, Leevi 2004. Erilaisten arvojen maailma. Teoksessa Erja Vitikka & Outi Saloranta-Eriksson (toim.) Uudistuva perusopetus. Näkökulmia opetuksen ja opetussuunnitelman kehittämiseen. Opetushallitus. 12–27.

Loukola, Marja-Leena 2004. Aihekokonaisuudet perusopetuksen opetussuunnitelmassa. Opetushallitus.

Opetushallitus 2011. Oppimisympäristöhankkeiden kuvaukset.
Viitattu 17.4.2011.

http://www.oph.fi/oppimisymparistohankkeet_2009/kulttuuri_ja_lahiymparisto/polku

Opetushallitus. Selvityslomake 2010. Oppimisympäristöjen kehittäminen ja monipuolistaminen. Selvitys valtionavustuksen käytöstä (v. 2009 rahoitetut hankkeet). Julkaisematon lähde.

POLKU 2010. Kulttuurikasvatuksella vastuulliseen maailmaan. Taide-, kirjasto-, liikunta- ja ympäristökasvatusta lapsille ja nuorille. esite

Salo 2009. Uuden Salon strategia 2012. Finnish Consulting Group.

Viitattu 17.4.2011 <http://www.salo.fi/attachements/2008-01-16T12-24-5738.pdf>

Suosalo, Anu 2011. Haastattelu 1.4.2011. Turku.

Suosalo, Anu 2010. Vastuunkannon kuntapalvelu. Kunta, yhdistykset ja kuntalaiset "vanhuspolkua" tuottamassa. Metropolia ammattikorkeakoulu. Kulttuurituotannon (ylempi AMK) opinnäytetyö.

Tavasti, Annika 2011. Haastattelu 1.4.2011. Turku.

Välttilä, Elina 2011. Haastattelu 1.4.2011. Turku.

LIITTEET

Liite 1.

Haastattelurunko 1.4.2011:

Lähtökohdat:

- Kertokaa omin sanoin, mitä on kulttuurikasvatus peruskoulussa?
- Mitkä kaikki tahot työstävät tai edistävät POLKU –toimintamallin kehitystä tällä hetkellä?
 - Ovatko eri tahojen näkemykset kulttuurikasvatuksen tavoitteista ja tarkoituksista samankaltaisia tai onko kehitysyhteistyössä ilmennyt haasteita?
 - Millaisia ”vaatimuksia”/odotuksia eri yhteistyötahoilla on POLUN sisällöistä tai tuloksista?

POLKU – Projektit:

- Kenelle POLKUa tehdään?
- POLKU korostaa projekti- ja prosessioppimista.
 - Miten tämä näkyy teemojen sisältöjen valinnassa/suunnittelussa?
 - Miten tämän toivottaisiin näkyvän kouluissa?
- Miten eri teemojen projektit valitaan?
 - Pyöriikö sama projekti kaikissa saman sektorin kouluissa/päiväkodeissa? Miksi?
 - Kuinka monta erilaista projektia on yhden sektorin sisällä? Miksi?
 - Vetävätkö samat ohjaajat saman sektorin alueella useampia projekteja? Miksi?
- Polkuun kuuluu myös oheistoimintaa?
 - Mitä oheistoiminnalla tarkoitetaan käytännössä?
 - Miksi ja millaisin perustein oheistoimintaa on valittu eri sektoreille?
- Onko Polun sisällä jaettu vastuukoordinaattorit teemoille **ja/tai** sektoreille?
- Millaisin perustein projektinvetäjät on valittu?
 - Onko projektinvetäjille asetettu jotkin valintakriteerit, jotka heidän tulee täyttää?
 - Mitä projektinvetäjän tehtäviin Polun näkökulmasta kuuluu?
- Kuinka monta tapaamiskertaa koulun ja projektinvetäjän välillä projektiin sisältyy?
 - Onko tällaisia määritelty?

- Miten tuotantovastuut eri sektoreiden projektien ja oheistoiminnan järjestämisestä on jaettu? Mitkä/ketkä kaikki tahot ovat tuotantovastuussa?
- Ovatko projektinvetäjät raportoineet projektien jälkeen POLUlle esim. kirjallisesti/tapaamisissa?
- Millaisia heikkouksia projekteissa on ilmennyt?
- Millaisia vahvuuksia projekteissa on ilmennyt?

Tiedonkulku:

- Miten tiedonkulku toimii tällä hetkellä?
 - Miten tieto tavoittaa opettajat?
 - Mitä tietoa opettajille menee?
 - Kenelle lähetetään opettajanohjeistus?
 - Miten?
 - Kuinka usein?
- Miten projektinvetäjät saavat tietoa Polun teemasta?
- Millaisia tiedotustehtäviä projektinvetäjälle kuuluu?
- Tapaavatko eri tahot, opettajat, projektinvetäjät ja Polun koordinaattorit kasvotusten? Kuinka usein/säännöllisesti/epäsäännöllisesti?
- Millaisia ongelmia tiedonkulussa on ilmennyt?
 - Miten tiedonkulkua ollaan kehittämässä?
- Miten palaute kulkee kentältä Polulle?
 - Miten jatkossa?

Opettajat:

- Mitä Polkuun osallistuminen edellyttää opettajalta?
- Mitä opettajan toivotaan saavan ja oppivan?
- Mitä oppilaiden toivotaan saavan ja oppivan?
- Millaisia haasteita opettajien kanssa on ilmennyt?
 - Miten näihin on reagoitu?
- Miten Polussa nähdään opettajan rooli projekteissa?
 - Millainen olisi ihannetilanteessa?
 - Miten tähän päästäisiin?

POLKU – resurssit, yhteistyö, tavoitteet:

- Oma arvio siitä, kuinka paljon työtunteja hankkeen rakentamiseen kuluu viikossa?
 - Minkälaisia työtehtäviä koordinaattoreiden tehtäviin kuuluu?
- Polku työllistää luovien alojen ammattilaisia. Onko tavoitteena tai arvona työllistää monia lyhyisiin työsuhteisiin vai muutamia pidempiin työsuhteisiin? (Miksi ko. ratkaisuun on päädytty?)
- Millaisia ovat ne pysyvät rakenteet, joiden avulla...
 - POLKU saadaan pysyväksi osaksi Salon opetussuunnitelmaa?

POLKU -hankkeen palautelomake

Hyvä vastaanottaja,
Tämän kyselylomakkeen tarkoitus on kerätä ajatuksia, kokemuksia ja kehitysehdotuksia POLKU -kulttuurikasvatushankkeesta. Kysely on suunnattu hankkeeseen osallistuneiden Salon kaupungin perusopetuksen vuosiluokkien 1.-6. opettajille, rehtoreille, projektien vetäjille sekä hankkeen koordinaattoreille. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu anonyymisti ja tiedot käsitellään luottamuksellisesti. Kyselyn tuloksia tullaan käyttämään POLKU-hankkeen kehitystyössä sekä hanketta käsittelevässä Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon koulutusohjelman opinnäytetyössä (Susanna Salmela) ja Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opettajankoulutuslaitoksen Pro gradu -tutkielmassa (Taina Ylenius). Näkemyksesi ja kokemuksesi ovat arvokasta palautetta, kiitos osallistumisesta!

Perustiedot:

1) Ammatti/työtehtävä: *

Valitse vastausvaihtoehto ▼

2) Koulu:

Valitse vastausvaihtoehto ▼

3) Työvuodet: *

Valitse vastausvaihtoehto ▼

4) Opettamasi luokka: *

☐ 1. ☐ 2. ☐ 3. ☐ 4. ☐ 5. ☐ 6.

5) Koska olet osallistunut POLKU -hankkeeseen? *

- ☐ lukuvuonna 2009-2010
☐ lukuvuonna 2010-2011

6) Mihin POLKU -hankkeen teemoihin olet osallistunut? *

- ☐ Minä ☐ Me yhdessä ☐ Tuttu/vieras ☐ Ympäristö ☐ Aika
☐ En tiedä

Osa 1. Kulttuurikasvatus ja POLKU -hanke perusopetuksessa

7) Kerro omin sanoin, mitä on kulttuurikasvatus peruskoulussa? *

Palauta mieleen POLUn projekteja, joihin olet luokkasi kanssa osallistunut.
Miten hyvin seuraavat väittämät sopivat kokemuksiisi?

Termillä 'projekti' käsitetään ne työpajat, vierailut ja ohjatut aktiviteetit, joihin olet luokkasi kanssa osallistunut osana POLKU -hanketta.

8) Projektien avulla oppilas kehittää uusia taitoja? *

- ☐ täysin samaa mieltä ☐ jokseenkin samaa mieltä ☐ jokseenkin eri mieltä ☐ täysin eri mieltä
☐ en osaa sanoa

9) Projektien toteuttamiseen on vaikeaa löytää aikaa? *

- ☐ täysin samaa mieltä ☐ jokseenkin samaa mieltä ☐ jokseenkin eri mieltä ☐ täysin eri mieltä
☐ en osaa sanoa

10) Projektit antavat työkaluja itseilmaisuuun ja lapsen omaan kasvuun? *

- ☐ täysin samaa mieltä ☐ jokseenkin samaa mieltä ☐ jokseenkin eri mieltä ☐ täysin eri mieltä
☐ en osaa sanoa

11) Projektien tavoitteet tuntuvat epäselviltä? *

- ☐ täysin samaa mieltä ☐ jokseenkin samaa mieltä ☐ jokseenkin eri mieltä ☐ täysin eri mieltä
☐ en osaa sanoa

12) Projektit kehittävät lasten vuorovaikutustaitoja? *

- ☐ täysin samaa mieltä ☐ jokseenkin samaa mieltä ☐ jokseenkin eri mieltä ☐ täysin eri mieltä
☐ en osaa sanoa

13) Projektien avulla lapset oppivat kohtaamaan erilaisia ihmisiä? *

- ☐ täysin samaa mieltä ☐ jokseenkin samaa mieltä ☐ jokseenkin eri mieltä ☐ täysin eri mieltä
☐ en osaa sanoa

14) Projektit tutustuttavat lasta kotikaupunkinsa kulttuuriperintöön? *

- ☐ täysin samaa mieltä ☐ jokseenkin samaa mieltä ☐ jokseenkin eri mieltä ☐ täysin eri mieltä
☐ en osaa sanoa

Seuraava -->

POLKU -hankkeen palautelomake

Osa 2. POLKU -hankkeen käytännön toteutuminen

15) Mitä opettajana koet oppilaiden saaneen projektista? *

16) Mitä opettajana koet oppilaiden oppineen projektista? *

17) Mitä koet opettajana saaneesi projektista? *

18) Mitä koet opettajana oppineesi projektista? *

19) Mitä projekti mielestäsi edellytti sinulta opettajana? *

20) Hyödynsitkö projektin teemoja muussa opetuksessa? *

Valitse vastausvaihtoehto

21) Jos hyödynsit, miten?

22) Jos et hyödyntänyt, mikä saisi hyödyntämään tulevaisuudessa?

☐ valmis opetusmateriaali

☐ POLUn tarjoama työtapakoulutus

☐ muu täydennyskoulutus

☐ muu, mikä?

☐ ei mikään

23) Millaiseen/millaisiin projekteihin olette luokkasi kanssa osallistuneet? *

☐ museovierailu

☐ teatterivierailu

☐ taidetyöpaja

☐ liikunnallinen työpaja

☐ tanssityöpaja

☐ draamatyöpaja

☐ nukketatterityöpaja

☐ musiikkityöpaja

☐ sanataide

☐ leikkiuhan rakentaminen

☐ vanhusyhteistyö

☐ koululla vierailut esitys

24) Millaisiin projekteihin haluaisit osallistua tulevaisuudessa? *

25) Saitko projektista riittävästi tietoa etukäteen? *

- ☐ kyllä
☐ ei

26) Mitä kautta sait tietoa projektista, sen toteutuksesta ja opettajan roolista siinä?

- ☐ Polku -vastuuopettajalta
☐ projektin vetäjältä
☐ opettajan ohjeistuksesta
☐ muualta, mistä?

27) Miten haluaisit saada tietoa POLUn projekteista tulevaisuudessa?

28) Haluaisitko osallistua POLUn projekteihin myös tulevaisuudessa?

- ☐ kyllä
☐ ei
☐ ehkä

<-- Edellinen

Seuraava -->

POLKU -hankkeen palautelomake

Kiitos tähänastisista vastauksistasi. Lopuksi haluaisimme muutaman avoimen kysymyksen kautta kuulla mielipiteesi POLUn projektien vahvuuksista ja heikkouksista.

29) Millaisia vahvuuksia POLUn projekteissa ilmeni? *

30) Millaisia heikkouksia POLUn projekteissa ilmeni? *

31) Mihin opetussuunnitelman osa-alueisiin toivoisit POLKU -hankkeen tarjoavan lisätukea? *

<-- Edellinen

Lähetä

Kiitos ajastasi!

Taina Ylenius
tkylen@utu.fi

Susanna Salmela
susanna_salmela@luukku.com

